

**Göteborgs
Stad**

**Göteborgs Stads plan
mot våld i nära relationer
2014–2018**

Sammanfattning

I staden finns sedan tidigare *Göteborgs Stads handlingsprogram – Våld mot kvinnor och barn i nära relationer* (2005-03-02). Ett beslut fattades av Kommunfullmäktige 2012-04-19 att ta fram en kommunövergripande handlingsplan. Uppdraget gavs till Social resursförvaltning. Göteborgs Stads plan¹ mot våld i nära relationer är ett stadsövergripande styrdokument som riktar sig till alla kommunala förvaltningar och bolag. Att upprätta en plan är ett sätt att enligt 3 kap. 3 § Socialtjänstlagen säkerställa att insatser inom socialtjänsten är av god kvalitet och att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Socialstyrelsens allmänna råd från år 2009 om Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22), visar tydligt på behovet av en kommunövergripande plan som sedan kan omsättas i lokala planer, handböcker eller riktlinjer. Sedan 2007 är kommunens ansvar för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnar våld förtydligt i socialtjänstlagen (5kap.11§SoL).

Planen omfattar alla typer av våld i nära relationer. Det handlar om *personer som är utsatta för våld i nära relationer, barn som upplever våld i nära relationer samt personer som utövar våld i nära relationer*. Ett särskilt fokus ligger, i enlighet med uppdraget, på *asylsökande och papperslösa personer som är utsatta för våld i nära relationer*. Planen omfattar inte brottsutsatta generellt. Personer utsatta för trafficking och/eller prostitution samt könsstympning omfattas inte heller av planen.

För att identifiera utvecklingsområden i arbetet mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad har ett stort antal intervjuer genomförts med bland annat representanter för socialtjänsten, Polisen, Åklagarmyndigheten, hälso- och sjukvården, kvinnojourer samt övriga ideella organisationer verksamma på området. Två stycken workshops med brett deltagande, varav den ena på temat *boende* och den andra på temat *samverkan*, har genomförts. Två fokusgrupper har genomförts. En med personer som i sitt arbete kommer i kontakt med barn som har upplevt våld och en med representanter från verksamheter som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor. Ett antal enskilda intervjuer med personer som själva varit utsatta för våld i nära relationer och sökt stöd och hjälp i Göteborgs Stad har också genomförts.

Det övergripande målet för arbetet mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad är visionärt och innebär att *våld i nära relationer har upphört*. Identifierade utvecklingsområden för att sträva mot detta mål är:

- Likabehandling
- Samordning och samverkan
- Kompetensutveckling
- Bemötande
- Stöd och skydd

¹ Under arbetets gång har det tagits fram en ny modell för vilka styrande dokument som ska finnas i staden. I den nya modellen används begreppet ”plan” och inte ”handlingsplan”. Därför kallas dokumentet plan.

- Information
- Permanent boende
- Temporärt boende
- Kontroll och uppföljning av verksamheter som utför insatser enligt Socialtjänstlagen
- Uppföljning

Aktiviteter kommer att genomföras successivt under planens giltighetstid från år 2014 till och med år 2018. Till stöd för genomförande av planen finns en bifogad matris, som utöver mål och aktiviteter även innehåller *ansvar för aktiviteter, mått för uppföljning, tid för uppföljning* samt *ansvar för uppföljning*. Arbetet mot våld i nära relationer i staden ska kopplas samman med det generella folkhälsoarbetet samt arbetet mot generell brottsutsatthet.

I planen föreslås att det operativa arbetet mot våld i nära relationer i stadsdelarna koordineras och samordnas. I det uppdraget kan även ingå implementering av planen. Implementeringsprocessen har påbörjats under arbetet med framtagandet av planen, då förslag till plan har processats i ett flertal olika sammanhang. Förslaget har skickats ut på bred politisk remiss och inkomna synpunkter har hanterats. En konferens för spridning av planen planeras under år 2014.

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning.....	1
Läsanvisning.....	3
Del 1. Bakgrund och utgångspunkter.....	4
Bakgrund.....	5
<i>Uppdraget</i>	<i>5</i>
<i>Innehåll och avgränsningar.....</i>	<i>5</i>
<i>Användning av begrepp</i>	<i>5</i>
<i>Genomförande</i>	<i>6</i>
Utgångspunkter	7
<i>Internationella dokument.....</i>	<i>7</i>
<i>Kvinnofridsreformen.....</i>	<i>7</i>
<i>Nationella jämställdhetspolitiken</i>	<i>7</i>
<i>Nationella folkhälsopolitiken.....</i>	<i>8</i>
<i>Lokalt förebyggande arbete.....</i>	<i>8</i>
<i>Kommunens särskilda ansvar enligt socialtjänstlagen</i>	<i>10</i>
<i>Problembeskrivning.....</i>	<i>11</i>
<i>Kort om våldets omfattning</i>	<i>18</i>
Del 2. Plan mot våld i nära relationer	20
Övergripande mål	21
Mål och aktiviteter	22
<i>Likabehandling</i>	<i>22</i>
<i>Samordning och samverkan.....</i>	<i>22</i>
<i>Kompetensutveckling</i>	<i>25</i>

<i>Bemötande</i>	26
<i>Stöd och skydd</i>	27
<i>Information</i>	31
<i>Permanent boende</i>	32
<i>Temporärt boende</i>	34
<i>Kontroll och uppföljning av verksamheter som utför insatser enligt socialtjänstlagen</i>	36
<i>Uppföljning</i>	37
<i>Implementering/spridning/genomförande</i>	39
Referenser	40
Bilaga 1	42

Inledning

Att slippa utsättas för våld och övergrepp av skilda slag är ytterst en fråga om mänskliga rättigheter. Förekomsten av våld i nära relationer är ett folkhälsoproblem som för den drabbade individen kan få negativa konsekvenser på många områden i livet. Svensk och internationell forskning visar att grovt och upprepat våld i heterosexuella parrelationer oftast utövas av en man mot en kvinna. Det förekommer även våld i samkönade relationer samt att en man utsätts för våld av en kvinna i en heterosexuell relation, men det vanligast förekommande våldet i nära relationer är det som en man utövar mot en kvinna. Våld i nära relationer förekommer inom alla grupper i samhället och är inte beroende av varken klasstillhörighet eller etniskt ursprung.

Mäns våld mot kvinnor ses som ett uttryck för en bristande jämställdhet som delvis orsakas av att det finns strukturer i samhället som gör att män som grupp har mer makt än kvinnor som grupp (en könsmaktsordning). I *Göteborgs Stads jämställdhetspolicy* står att jämställdhet utgör en av förutsättningarna för en hållbar utveckling då det bidrar till en ökad ekonomisk utveckling och social sammanhållning. Våld i nära relationer leder till stora samhällsekonomiska kostnader. Enligt en beräkning som Socialstyrelsen gjorde år 2006 uppgår kostnaderna för mäns våld mot kvinnor till närmare 3 miljarder kronor per år (*Kostnader för våld mot kvinnor – En samhällsekonomisk analys*, 2006).

Studier har visat att barn ofta är närvarande och medvetna om det våld som förekommer inom familjen. Barn som lever i familjer där det förekommer våld löper dessutom stor risk att själva bli direkt utsatta för våld. Kunskapen om att barn som blir direkt utsatta för misshandel far illa är allmänt vedertagen, medan kunskapen om vilka konsekvenser det får för barn att uppleva våld mot en närstående vuxen är relativt ny. De barn som upplever våld mot en närstående vuxen riskerar att fara mycket illa och det finns en flerfaldigt ökad risk för psykisk ohälsa.

I Göteborgs Stad sker ett arbete med generell brottsutsatthet², såsom alla typer av integritetskränkande brott riktat mot person, och arbetet mot våld i nära relationer bör samordnas med det. Det bör också samordnas med det generella folkhälsoarbetet i staden.

Planen mot våld i nära relationer redovisar hur arbetet på det här området ska bedrivas i staden under den kommande femårsperioden. Att upprätta en plan är ett sätt att enligt 3 kap. 3 § socialtjänstlagen säkerställa att insatser inom socialtjänsten är av god kvalitet och att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras³. Den

² Under 2013 har ett kompetenscentrum för brottsutsatthet skapats i Göteborgs Stad inom Social resursförvaltning.

³ Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9), ska den som bedriver socialtjänst ansvara för att det finns ett ledningssystem för verksamheten. Ledningssystemet ska användas för att systematiskt och fortlöpande utveckla och säkra verksamhetens kvalitet.

stadsövergripande planen ligger till grund för framtagande av styrdokument på lokal nivå såsom lokala planer och rutiner.

I Göteborgs Stad finns redan ett antal styrande dokument som har betydelse för arbetet mot våld i nära relationer. Följande dokument har beaktats vid framtagandet av denna plan:

- Göteborgs Stads budget för år 2014
- Jämställdhetspolicy för Göteborgs Stad
- Göteborgs Stads folkhälsoprogram⁴

⁴ Under 2013 har ett brottsförebyggande program för Göteborgs Stad utarbetats. Enligt beslut i kommunfullmäktige 2011-11-17 kommer också framtagandet av en policy för arbetet med brottsutsatthet att påbörjas under 2014.

Läsanvisning

Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer kan läsas på olika sätt. Antingen från pärm till pärm eller genom att direkt bläddra fram till del 2 med mål och aktiviteter, för den som främst är intresserad av det.

Del 1 innehåller bakgrund och utgångspunkter. Det är en kort bakgrund till uppdraget, en beskrivning av planens innehåll och gjorda avgränsningar, samt hur utredningsarbetet har genomförts. I samma kapitel redogörs även för internationella, nationella och lokala utgångspunkter. Vidare görs en problembeskrivning där bland annat begreppet våld definieras och grupper som är särskilt utsatta för våld i nära relationer belyses. En beskrivning av kommunens särskilda ansvar på området enligt socialtjänstlagen finns också samt lite statistik på området.

Del 2 innehåller mål och aktiviteter och utgör själva kärnan i planen. Målen är indelade i olika utvecklingsområden. Under varje utvecklingsområde finns först en analyserande text som belyser hur situationen ser ut idag och behoven av utveckling. Efter det presenteras mål och aktiviteter. I del 2 beskrivs också kort hur implementering, spridning och genomförande av planen ska ske.

Bifogat finns en matris över planens mål och aktiviteter. Utöver *mål* och *aktiviteter* innehåller den även *ansvar för aktiviteter*, *mått för uppföljning*, *tid för uppföljning*, samt *ansvar för uppföljning*.

Del 1. Bakgrund och utgångspunkter

Bakgrund

Uppdraget

I staden finns sedan tidigare *Göteborgs Stads handlingsprogram – Våld mot kvinnor och barn i nära relationer* daterat 2005-03-02. En populärversion av programmet trycktes och det kom då istället att kallas för en handbok mot våld mot kvinnor och barn i nära relationer. Social resursförvaltning fick år 2010 i uppdrag att genomföra en revidering av handboken. Det togs dock beslut om att en förstudie skulle genomföras först, för att samla in tankar och synpunkter på hur den nya handboken skulle utformas i förhållande till den gamla. Ett nytt beslut fattades av kommunfullmäktige 2012-04-19 att istället för att revidera den befintliga handboken ta fram en kommunövergripande plan. Ett tilläggsuppdrag gällande temporära och permanenta boendeplatser fanns med i beslutet. Social resursförvaltning fick uppdraget med att ta fram en ny plan av Kommunstyrelsen.

Socialstyrelsen publicerade i juni 2011 *Våld – en nationell handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*. Den visar tydligt på behovet av en kommunövergripande plan som sedan kan omsättas i lokala planer, handböcker eller riktlinjer. Den nationella handboken bygger på de allmänna råd som Socialstyrelsen gav ut på området år 2009 (SOSFS 2009:22).

Innehåll och avgränsningar

Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer är ett stadsövergripande styrdokument och riktar sig till alla kommunala förvaltningar och bolag. Den omfattar alla typer av våld i nära relationer. Följande grupper ingår:

- Personer som är utsatta för våld i nära relationer
- Barn som upplever våld i nära relationer
- Personer som utövar våld i nära relationer

Planen omfattar inte brottsutsatta generellt. Inte heller personer utsatta för trafficking och/eller prostitution⁵. Trafficking och prostitution är könsspecifikt våld som främst utövas av män mot kvinnor men förekommer oftast utanför nära relationer, varför det inte omfattas av planen. Könstympling ingår inte heller i planen då den problematiken skiljer sig från den som presenteras i planen och kräver separat hantering.

Användning av begrepp

Under framtagandet av planen har förvaltningen, i dialog med samverkansparter, övervägt att utifrån ett normkritiskt perspektiv använda helt könsneutrala skrivningar. Samtliga involverade har dock varit överens om att detta skulle riskera att osynliggöra att våld utövat av män mot kvinnor är det absolut vanligaste våldet i nära relationer. I planen används därför både skrivningen *våld i nära relationer* och *mäns våld mot kvinnor*. Begreppet mäns våld mot

⁵ Stadsledningskontoret har i uppdrag att ta fram en plan mot trafficking och prostitution för Göteborgs Stad.

kvinnor omfattar även våld utanför nära relationer såsom till exempel trafficking och prostitution, men när vi i den här planen skriver mäns våld mot kvinnor avser vi det våld som utövas inom nära relationer.

Med begreppet *barn som upplever våld* menar vi både barn som har bevittnat våld av eller mot någon närstående vuxen samt de barn som själva är utsatta för direkt våld. Vid användning av begreppet *personer som lever med våld i nära relationer* menar vi personer som är utsatta för våld, barn som upplever våld samt personer som utövar våld i nära relationer.

Genomförande

För att identifiera utvecklingsområden i arbetet mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad har ett stort antal intervjuer genomförts med bland annat representanter för socialtjänsten, Polisen, Åklagarmyndigheten, hälso- och sjukvården, kvinnojourer samt övriga ideella organisationer verksamma på området. Två stycken workshops, varav den ena på temat boende och den andra på temat samverkan, har genomförts. En fokusgrupp med personer som i sitt arbete kommer i kontakt med barn som har bevittnat våld har genomförts samt en med representanter från verksamheter som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor. Ett antal enskilda intervjuer med personer som själva varit utsatta för våld och sökt stöd och hjälp i Göteborgs Stad har också genomförts.

Det har funnits en styrgrupp knuten till arbetet med framtagandet av planen med representanter från Fastighetskontoret, Stadsledningskontoret, Social resursförvaltning samt stadsdelsförvaltningarna. Under skrivfasen tillsattes en expertgrupp, med personer som har mycket kunskap i sakfrågan, för att bland annat hjälpa till att göra prioriteringar i det insamlade materialet. I expertgruppen ingick representanter från Social resursförvaltning samt stadsdelsförvaltningarna.

Planen har arbetats fram i en bred samverkan med Stadsledningskontoret, stadsdelsförvaltningar, Social resursförvaltning, myndigheter, samverkanspartners och ideella organisationer, då personer som lever med våld i nära relationer har ett stort behov av kontakter med flera olika aktörer.

Utgångspunkter

Internationella dokument

I Göteborgs Stads budget för 2013 står att all verksamhet i staden ska bedrivas med respekt för den enskildes mänskliga rättigheter enligt de internationella konventioner som Sverige åtagit sig att följa. Enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna från år 1948 är alla människor födda fria och lika i värde och rättigheter och var och en har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet.

Andra viktiga internationella dokument på området är FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor – kvinnokonventionen (1979)⁶ samt FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor (1993).⁷ Barnkonventionen (1989) slår fast att alla barn har lika värde och ska tillförsäkras de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad på grund av ras, hudfärg, språk, religion, etniskt ursprung, handikapp eller något annat. Barnets bästa ska komma i första rummet vid alla åtgärder som rör barn, de har rätt att säga sin mening i allt som rör dem själva och att skyddas mot våld och missbruk.

Kvinnofridsreformen

Kvinnofridsreformen som var ett omfattande åtgärdsprogram utifrån Kvinnofridspropositionen (prop. 1997/98:55), utgör en milstolpe i arbetet för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det hade följande tre fokusområden: ändringar i lagstiftning, förebyggande åtgärder samt bättre bemötande av utsatta kvinnor. Bestämmelser om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning infördes i brottsbalken och syftade till att döma mindre grova men upprepade brott mot samma person som ett allvarligt brott⁸. Ett förbud infördes mot köp och försök till köp av sexuella tjänster.

Nationella jämställdhetspolitiken

Enligt regeringen ska jämställdhetspolitiken syfta till att förändra de strukturella och ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män som innebär att kvinnor som grupp är underordnade män som grupp i samhället (prop. 2005/06:155). Att *kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv* är ett jämställdhetspolitiskt mål från år 2006. Fyra delmål har också formulerats varav det fjärde är att mäns våld mot kvinnor ska

⁶ År 1995 hölls FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking. Då tillkom Pekingplattformen som är ett tilläggsdokument till FN:s kvinnokonvention och som innehåller långsiktiga mål och åtgärder för att uppnå FN:s övergripande mål om jämställdhet, utveckling och fred för att förbättra kvinnors villkor. Tolv kritiska områden pekades ut, varav våld mot kvinnor är ett, och för vilka FN:s medlemsstater bör arbeta aktivt för att påskynda jämställdhetsarbetet världen över. (www.unwomen.se)

⁷ En historisk FN-deklaration om kvinnors rättigheter antogs i mars 2013. Deklarationen innehåller en skrivning om att våld mot kvinnor och flickor inte kan rättfärdigas utifrån någon sedvänja, tradition eller hänsyn till religion.

⁸ Regeringen lämnade 130312 över en proposition (prop. 2012/13:108) till riskdagen med förslag till ändringar i straffbestämmelserna om grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning. Straffminimum föreslogs bli höjt från fängelse i sex månader till fängelse i nio månader. Fridskränkningensbrotten föreslogs också omfatta fler brottstyper såsom skadegörelse och överträdelse av kontaktförbud. Riksdagen antog regeringens förslag och lagändringarna började gälla från den 1 juli 2013.

upphöra.⁹ Som ett led i detta arbete lanserade regeringen år 2007 en nationell handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (Skr. 2007/08:39). Handlingsplanen innehöll åtgärder, som skulle genomföras under perioden 2007-2010, på följande sex insatsområden: ökat skydd och stöd till våldsutsatta, stärkt förebyggande arbete, stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet, utveckling av insatser riktade mot våldsutövare, ökad samverkan, ökade kunskaper.

Regeringen anser att våld och andra former av övergrepp mot kvinnor är den mest akuta jämställdhetsfrågan idag och att psykiskt, fysiskt och sexuellt våld under inga omständigheter kan accepteras eller ursäktas. Ambitionen att motverka mäns våld mot kvinnor är fortsatt hög och under perioden 2011–2014 ska insatser genomföras inom följande sex fokusområden: nationell mobilisering och samordning av arbetet, åtgärder mot sexuellt våld, stärkt förebyggande arbete samt skydd av och stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld, förebyggande och bekämpande av hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive äktenskap mot en parts vilja, förebyggande insatser riktade till män, och insatser mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. (Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014, Skr. 2011/12:3)

Nationella folkhälsopolitiken

Det övergripande nationella målet för folkhälsa är att *skapa samhällsliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen*. Det är nedbrutet i elva övergripande målområden. Målområde 3 *Barns och ungas uppväxtvillkor* samt målområde 8 *Sexualitet och reproduktiv hälsa* är de områden som har tydligast koppling till arbetet mot våld i nära relationer.¹⁰ Trygga och goda uppväxtvillkor har en avgörande betydelse för barns och ungas hälsa och för folkhälsan på lång sikt, där relationen till föräldrarna utgör den mest centrala aspekten. Det handlar även om relationer till vänner och andra i barnets omgivning. Av betydelse är också exempelvis förskoleverksamheten, skolbarnomsorgen, skolan och fritiden. Sexualitet och reproduktiv hälsa handlar om att sexuell hälsa bland ungdomar bör främjas samt deras förmåga att hantera relationer till andra människor. De bör ha tillgång till information och individuell rådgivning via till exempel ungdomsmottagningar och elevhälsan. Det innefattar också att bekämpa sexuellt våld och tvång samt reproduktiva hälsoproblem. (Prop. 2007/08:110)

Lokalt förebyggande arbete

Göteborgs Stads budget år 2014

I budgeten för Göteborgs Stad år 2014 står att det finns ett fortsatt behov av att i högre grad prioritera förebyggande insatser. Det står vidare att: *Könsnormer, könsroller och strukturell*

⁹ De fyra delmålen upphörde år 2009 och kvar blev endast det övergripande målet för jämställdhetspolitiken. Delmålen kvarstår dock genom att de huvudsakligen anger den inriktning som styr regeringens politik. (Skr. 2011/12:3)

¹⁰ Regeringens nationella samordnare mot våld i nära relationer föreslår i ett inlägg på DN Debatt 130623 att ett minskat våld i nära relationer ska bli ett tolfte folkhälsomål. Det gör hon utifrån att arbetet mot våld i nära relationer kräver samordnade insatser från många samhällsområden.

diskriminering ska brytas och att kvinnor och män ska behandlas på ett likvärdigt sätt och ges samma möjligheter att utforma sina liv (sid 10). Alla nämnder och bolag har i uppdrag att ta fram likabehandlingsplaner i förhållande till alla diskrimineringsgrunder vilka är kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Det ska göras både utifrån ett personal- och invånarperspektiv.

Universella främjande och förebyggande insatser är viktiga inom förskola och skola för att skapa en god miljö där sunda värderingar och attityder kring genus och jämställdhet är rådande. Skolmiljön ska främja att goda relationer utvecklas och gränssättning ska respekteras och uppmuntras. Det kan bidra till att förebygga mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer. *Förskolan och skolan ska kännetecknas av ett normkritiskt förhållningssätt där bland annat könsroller behöver problematiseras (sid 27).* Det står också att skolan ska genomföra aktiviteter för att bryta könsrelaterat våld. I budgeten finns också ett uppdrag att genuspedagoger och hbtq-kompetent personal ska finnas tillgängliga för varje skola och förskola. Staden har inriktningen att samverka mellan alla verksamheter som tidigt möter barn såsom MVC, BVC, förskolan, BUP, socialtjänsten fritidsverksamheten, skolan med flera ska stärkas.

Jämställdhetspolicy för Göteborgs Stad

I jämställdhetspolicyen för Göteborgs Stad, som gäller för alla förvaltningar och bolag, står att staden ska utvecklas till en förebild och föregångare i jämställdhet. Det står också att förutsättningarna för jämställdhet bland annat ökar genom att mäns våld mot kvinnor upphör, att alla känner sig trygga såväl inomhus som utomhus och att kvinnor och män, flickor och pojkar har lika förutsättningar till god hälsa. En bristande jämställdhet kan både ses som en orsak till och som en följd av våld i nära relationer. Våld i nära relationer och jämställdhet är intimt sammankopplade. Att arbeta mot våld i nära relationer innebär att arbeta för en ökad jämställdhet. Att arbeta för en ökad jämställdhet innebär att arbeta mot våld i nära relationer.

Göteborgs Stads folkhälsoprogram

Forskning visar en stark koppling mellan utsatthet för våld i nära relationer och en försämrad hälsa. Både den fysiska och psykiska hälsan påverkas ofta negativt. Insatser för att förbättra folkhälsan bidrar till att motverka mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer. I Göteborgs Stads folkhälsoprogram, som gäller alla förvaltningar och bolag, är det övergripande målet att minska hälsoskillnader och att alla göteborgare ska ha bästa möjliga hälsa. Programmet består av sju strategiska områden med tillhörande mål och angreppssätt. Målen med tydligast koppling till området våld i nära relationer är *I Göteborg har alla god hälsa och den är jämlikt och jämställt fördelad* samt *I Göteborg har barn och ungdomar trygga och goda uppväxtvillkor.*

För att främja en jämlik och jämställd god hälsa ska stadens verksamheter bland annat öka möjligheterna till inflytande och att kunna påverka sitt liv, samt främja en jämlik hälsa för alla med utgångspunkt i likabehandlingsplanerna gällande samtliga diskrimineringsgrunder. För

att nå målet om att barn och ungdomar har trygga och goda uppväxtvillkor ska stadens verksamheter bland annat skapa förutsättningar för föräldrar att vara barnens främsta resurs, verka för goda sociala villkor och en trygg hemmiljö samt stärka samverkan med alla aktörer som jobbar med barn/unga och deras föräldrar.

Ovanstående text visar på att samtliga förvaltningar och bolag har fått i uppdrag genom *Göteborgs Stads Budget för år 2014, Jämställdhetspolicy för Göteborgs Stad* samt *Göteborgs Stads folkhälsoprogram*, att arbeta förebyggande för att direkt eller indirekt motverka mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer. Detta förebyggande arbete utgör en mycket viktig plattform för arbetet mot mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer.

Kommunens särskilda ansvar enligt socialtjänstlagen

Socialnämnden har ett särskilt ansvar för att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld samt barn som har bevittnat våld av eller mot närstående vuxna eller själva varit utsatta för direkt våld, får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta ansvar regleras i socialtjänstlagens 5 kap. 11 §¹¹:

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.

Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver.

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Begreppet närstående definieras som:

Utgångspunkten för om någon skall betraktas som närstående eller inte bör fortsatt vara om det föreligger en nära och förtroendefull relation mellan honom eller henne och den som utsatts för brottet. För vuxnas del kan t.ex. även makar, sambor, pojk- och flickvänner som man har ett mer fast och varaktigt förhållande med, syskon, barn och barnbarn komma att omfattas av närståendebegreppet. Bedömningen måste även fortsättningsvis göras utifrån familje- och levnadsförhållandena i det enskilda fallet. (prop. 2006/07:38 sid 31)

¹¹ År 2007 skärptes socialtjänstlagen för att tydliggöra kommunens ansvar att ge stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld, genom att ordet *bör* ändrades till *ska* i det andra och fjärde stycket i denna paragraf.

När det gäller barn som har bevittnat våld omfattas även våld som utövas mellan två vuxna som inte har en nära relation. En nära relation ska dock finnas mellan barnet och antingen den som utövar våldet eller den som utsätts för våld.

När det gäller barn som har varit direkt utsatta för våld har socialtjänsten en skyldighet att utreda barnets behov av skydd och vidta nödvändiga åtgärder med stöd av socialtjänstlagen eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Socialnämnden ska även ta hänsyn till kränkningar som inte är brott enligt lag, för att kunna upptäcka och förebygga våld samt ge ett heltäckande stöd. Nämndens ansvar för att ge stöd och hjälp grundar sig i den enskilde individens uppfattning om utsatthet och är inte beroende av om någon polisanmälan har gjorts eller inte. Utöver ansvaret att ge stöd och hjälp till våldsutsatta kvinnor samt barn som har bevittnat våld har socialnämnden även ansvar för att personer som utövar våld erbjuds stöd och hjälp för att förändra sitt beteende.

Problembeskrivning

Att utsättas för våld i nära relationer innebär en särskild utsatthet, då våldet utövas inom en nära och vad som förväntades vara en förtroendefull relation. Våldet är ofta upprepat och systematiskt vilket sägs leda till en *våldets normaliseringsprocess*¹². Det innebär att det upprepade och systematiska våldet fungerar nedbrytande och allt mer uppfattas och upplevs som normalt. (Lundgren, 2004) Även uppbrottet från en relation präglad av våld kan förstås och beskrivas som en process¹³.

Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer utgår ifrån följande beskrivning av våld:

Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill. (Isdal, 2001, sid 34)

Våld i nära relationer betraktas som ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Oftast består det av en kombination av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld. Fysiskt våld kan handla om att bli knuffad, fasthållen, dragen i håret, slagen eller sparkad. Det psykiska våldet kan utgöras av direkta eller indirekta hot eller förlöjliganden. Även våld eller hot om våld mot husdjur kan räknas till den psykiska utsattheten. Det sexuella våldet kan utgöra våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar. Det är inte ovanligt att ett så kallat ekonomiskt våld utövas, vilket kan innebära att

¹² Våldets normaliseringsprocess är en teoretisk modell, lanserad av forskaren Eva Lundgren i slutet på 1980-talet, som har fått stort genomslag på området.

¹³ Forskarna Viveka Enander och Carin Holmberg har i sin studie *Varför går hon?* (2004) identifierat tre aktiva processer som är relaterade till uppbrottet. Det handlar om *att bryta upp, att bli fri och att förstå*. Den känslomässiga bindning, det emotionella bandet, som knyter kvinnan till mannen och som är nödvändig att bryta är central för samtliga processer.

egendom förstörs eller att den som är våldsutsatt tvingas att stå för kostnader som tillhör våldsutövaren. Personer som är beroende av andra för att få vård eller omsorg, såsom äldre eller personer med en funktionsnedsättning kan också utsättas för vanvård eller försummelse. Medicin kan undanhållas eller nödvändig omsorg inte ges. Personer med en funktionsnedsättning kan även utsättas för så kallat funktionshinderspecifikt våld, vilket innebär att våldet riktas mot själva funktionsnedsättningen.

Mäns våld mot kvinnor

Inom forskningen och samhällsdebatten förekommer olika förklaringsmodeller till problemet mäns våld mot kvinnor. Problemet kan förklaras utifrån strukturella, social- eller individualpsykologiska perspektiv eller en kombination av dem. Göteborgs Stad, i likhet med regeringen, utgår från att mäns våld mot kvinnor på en strukturell nivå är ett uttryck för manlig överordning (en könsmaktsordning), det vill säga att män som grupp har mer makt och inflytande i samhället än vad kvinnor som grupp har. De kvinnor som utsätts för våld, de barn som upplever våld samt de män som utövar våld är var för sig heterogena grupper. Exempel på faktorer som kan öka risken för våld åskådliggörs i den ekologiska modellen nedan.

Källa: Socialstyrelsen (2011). *Våld – Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.*

Mäns våld mot kvinnor definieras i enlighet med FN:s definition från deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor från 1993:

Mäns våld mot kvinnor är varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet... (Artikel 1)

Särskilt utsatta grupper

Vissa individer och grupper riskerar i större utsträckning att utsättas för brott. Det handlar om att gruppen eller individen befinner sig i en utsatt situation som gör att sårbarheten ökar. En individ kan ha särskilda behov av stöd och hjälp utifrån en eller flera olika faktorer som påverkar varandra. Utsattheten kan variera över tid och vara kopplad till olika situationer.

Alla personer som utsätts för våld i nära relationer befinner sig i en utsatt situation då våldet utövas inom en nära och vad som förväntades vara en förtroendefull relation. Ofta föreligger olika beroendeförhållanden i relationen vilket ökar utsattheten. Det kan handla om att det finns gemensamma barn eller ett ekonomiskt beroende. Känslor av skuld och skam över att utsättas för våld inom en nära relation kan göra det svårare att berätta om våldet för någon utomstående. För individer med en särskild utsatthet riskerar våldet som de utsätts för i högre utsträckning att osynliggöras.

Nedan presenteras olika grupper med en särskild utsatthet i samband med våld i nära relationer. Utsattheten handlar dels om en ökad risk för att utsättas för våld i nära relationer men också att konsekvenserna av våldet riskerar att bli större för dessa grupper och att deras förmåga att utnyttja sina resurser är mer begränsad. Först presenteras ett antal grupper av kvinnor med en särskild utsatthet. Att skrivningarna här inte är könsneutrala handlar om att kön, det vill säga att vara kvinna, innebär en särskild utsatthet i sig när det gäller våld i nära relationer och det tillsammans med en eller flera ytterligare sårbarhetsfaktorer såsom till exempel missbruksproblem eller funktionsnedsättning skapar en extra utsatthet.

Kvinnor med missbruksproblem

Kvinnor med missbruksproblem har ofta en livssituation som ökar risken för att de ska utsättas för våld. Omgivningens attityder är inte sällan att de får "skylla sig själva" för att de blir utsatta för våld, då våldet ses som en konsekvens av missbruket. Det är en inställning som kvinnorna många gånger har själva. Våldsutsattheten förminskas och osynliggörs vilket gör det svårare för dem att få det stöd och den hjälp som de behöver. Förövaren är oftast en partner eller före detta partner men det är inte ovanligt för kvinnor med missbruksproblem att även bli utsatta för våld av bekanta eller yrkesutövande personer som de möter.

För våldsutsatta kvinnor i allmänhet kan det vara svårt att söka hjälp – men kanske är det särskilt svårt för våldsutsatta kvinnor med missbruksproblem. Bland annat beror det på rädsla: för att bli dåligt bemött, för att bli avvisad på grund av missbruket, för att inte bli trodd, för att missbruket ska avslöjas, för att råka ut för repressalier om hon skvallrar och för att bli sedd som en dålig förälder och därmed riskera att få sina barn omhändertagna. (Skylla sig själva, 2011, sid 9)

Kvinnor med utländsk bakgrund

Utländsk bakgrund i sig innebär inte en särskild utsatthet. Det som kan göra en individ med utländsk bakgrund sårbar är om personen till exempel saknar permanent uppehållstillstånd, har bristande kunskaper i svenska språket, en okunskap om sina rättigheter eller bristande socialt nätverk. I kontakten med myndigheter riskerar även dessa kvinnor att utsättas för etnisk diskriminering.

Papperslösa kvinnor saknar tillstånd att befinna sig i landet. De undviker ofta att göra en polisanmälan av rädsla för att utvisas. De har också svårigheter med att vara målsägande eller vittna i en rättegång av rädsla för att utvisas vid kontakt med rättsväsendet. Detta leder till att de i högre utsträckning än andra riskerar att bli utnyttjade och hotade av personer i sin omgivning. En ansökan om socialtjänst från en person som saknar tillstånd att befinna sig i landet måste prövas av vistelsekommunen enligt principen i 2 a kap. 1 § socialtjänstlagen om vistelsekommunens yttersta ansvar.

Papperslösa definieras som:

- Personer som vistas i Sverige och aldrig har ansökt om uppehållstillstånd.
- Personer som vistas i Sverige, har ansökt om uppehållstillstånd och fått avslag.
- Personer som vistas i Sverige vars arbetsvisum, studentvisum eller turistvisum har gått ut.
- Barn som föds i Sverige av papperslösa föräldrar.

Asylsökande kvinnor har en liknande sårbarhet som papperslösa kvinnor då deras legala status ännu inte är fastställd. I de fall en asylsökande person under asyltiden utsätts för våld eller andra övergrepp av en närstående har kommunen enligt 2 a kap. 1 § SoL det övergripande ansvaret för att personen får det stöd och den hjälp som han/hon behöver. I de fall det är en kvinna ska socialnämnden enligt SoL 5 kap. 11 § andra stycket särskilt beakta att kvinnan kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Migrationsverket har ansvar för att asylsökande personer över 18 år vid behov beviljas logi, bostadsersättning, dagarsättning och särskilt bidrag (1, 2 och 13 §§ lagen om mottagande av asylsökande m.fl.).

Även kvinnor med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation är särskilt utsatta. Om en person kommer till Sverige på grund av giftermål eller samboskap med en svensk medborgare är uppehållstillståndet villkorat relationen. Efter att två år har gått får personen beviljas uppehållstillstånd om relationen består. Detta kan föra med sig att en person tvingas stanna i en våldsam relation till följd av rädsla för att utvisas. Om relationen upphör innan två år har gått kan personen inte beviljas permanent uppehållstillstånd med anknytningen som grund, utan måste antingen lämna landet eller söka asyl. Kvinnor med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation utgör en majoritet av de kvinnor som bor på de skyddade boendena i Göteborgs Stad.

Kvinnor med funktionsnedsättning

Kvinnor med funktionsnedsättning är ofta beroende av andra i sitt dagliga liv för vård, stöd och service, vilket gör att de är särskilt utsatta. Personer med funktionsnedsättning betraktas många gånger som "könlösa" och icke-sexuella och identifieras främst med sin funktionsnedsättning. Det bidrar bland annat till att osynliggöra sexuella övergrepp. Kvinnor med funktionsnedsättning kan också osynliggöras genom att det våld som de utsätts för förklaras utifrån missförhållanden eller brister i olika verksamheter.¹⁴

Utsattheten hos kvinnor med olika typer och grader av funktionsnedsättningar kan variera. Kvinnor med psykiska och intellektuella funktionsnedsättningar har inom forskningen lyfts fram som särskilt utsatta när det gäller att utsättas för våld, särskilt i form av sexuella övergrepp. Våld mot kvinnor med funktionsnedsättning förekommer främst inom parrelationer. De riskerar dock även att utsättas för våld av personer som de är beroende av för att få vård, stöd och service såsom till exempel personal från hemtjänsten eller en personlig assistent. Det är inte ovanligt att det i denna typ av relationer uppstår en nära kontakt. (*Sällan sedda*, 2011)

Äldre kvinnor

Även äldre kvinnor riskerar främst att utsättas för våld inom en parrelation eller av någon bekant.¹⁵ Äldre personer är till följd av kroppens naturliga åldrande, funktionsnedsättningar eller sjukdom fysiskt bräckliga, vilket skapar en särskild sårbarhet. Då en äldre kvinna har synliga tecken på att ha utsatts för fysiskt våld finns risk för att skadorna tolkas som en naturlig följd av olyckor eller sjukdomar. Omgivningen kan ha svårt för att se en äldre man som förmögen att tillfoga skada och sällan misstänks en yngre, fysiskt överlägsen person för att utöva våld mot en äldre kvinna. Liksom kvinnor med funktionsnedsättning kan även äldre kvinnor vara beroende av andra i sitt dagliga liv för vård, stöd och service och genom det ha en särskild sårbarhet. (*Våld mot äldre kvinnor*, 2012)

Yngre kvinnor

Regeringens *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* pekar ut kvinnor mellan 16-24 år som en särskilt utsatt grupp. Både i den nationella kriminalstatistiken och i den Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är unga kvinnor överrepresenterade bland offren för sexualbrott. Unga män utgör en majoritet av förövarna av sexualbrott. Unga kvinnor är också

¹⁴ När det gäller våldsutsattheten bland män med funktionshinder finns mycket lite forskning och det går inte att ange några säkra siffror på hur stor utsattheten är eller hur våldet ser ut. För män med en omfattande fysisk eller psykisk funktionsnedsättning, jämfört med män i totalbefolkningen, är det dock sannolikt att våldet i större utsträckning sker inomhus, i hemmet, på boenden eller institutioner samt utövas av bekanta personer. Skillnaderna jämfört med män i totalbefolkningen kan förklaras utifrån deras större vårdberoende och att de därmed mer sällan rör sig i miljöer där män vanligtvis utsätts för våld. (*Våld mot personer med funktionshinder*, 2007)

¹⁵ När det gäller våldsutsatthet generellt är äldre kvinnor mer utsatta än män. Det våld som äldre kvinnor utsätts för är dessutom oftare upprepat och av ett mer allvarligt slag än det som utövas mot äldre män. (*Våld mot personer med funktionshinder*, 2007)

den grupp som oftast utsätts för hot om våld. Studier har visat att unga våldsutsatta kvinnor sällan söker professionellt stöd eller berättar om våldet för någon i sitt sociala nätverk. Våld i nära relationer, där både offer och förövare är unga, har inte ägnats så mycket uppmärksamhet vare sig inom forskningen eller jämställdhets- och ungdomspolitiken i Sverige. Sällan fokuseras unga män som förövare vid våld i nära relationer. (*Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter*, 2013)

Personer utsatta i homo-, bi-, trans- och queerrelationer (hbtq)

Våldet som personer i hbtq-relationer utsätts för bortförklaras inte sällan utifrån att våld ses som en konsekvens av mäns överordning och därmed något som enbart är ett problem som berör heterosexuella relationer. Personer i hbtq-relationer kan vara mer hänvisade till varandra än heterosexuella par, då det finns en okunskap om hbtq-relationer och om hbtq-personers livsvillkor i allmänhet som bidrar till en samhällelig isolering. Det finns en rädsla hos hbtq-personer att få ett negativt bemötande, vilket hindrar dem från att söka hjälp.

Studien *Våldsamt lika och olika – En skrift om våld i samkönade parrelationer* från 2008¹⁶ visade att 25 procent var och/eller hade varit utsatta för våld, varav 10 procent av sin nuvarande partner. Polisanmälan hade endast gjorts av 6 procent av de 349 personer som var eller hade varit utsatta för någon typ av våld.

Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck befinner sig i en särskilt utsatt situation då det inte alltid finns möjlighet att få skydd från våldet inom den egna släkten eller familjen. Hedersrelaterat våld och förtryck handlar om våld som är direkt sanktionerat av ett kollektiv. Offren kan vara av olika kön, i olika ålder och behöver inte stå i direkt nära relation till förövaren. Rådande normer begränsar livsutrymmet där föreställningar om sexualitet är centralt. Till exempel hbtq-personer som bryter mot heteronormen riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. (Darj, Jarl-Åberg, & Nathorst-Böös, 2011)

Studier har visat ett samband mellan att unga riskerar att bli och blir gifta mot sin vilja och att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁷ Att bli gift mot sin vilja innebär att någon

För att förstå att våld kan förekomma också i samkönade parförhållanden krävs att man frikopplar makt och kontroll på individnivå från samhällelig köns makt och normen om heterosexuell läggning. Dessutom måste man hålla isär socialt och biologiskt kön. (Våldsamt lika och olika – En skrift om våld i samkönade parrelationer, 2008, sid 32)

¹⁶ Studien omfattar 2 013 personers svar. De tillfrågade var medlemmar i Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter, RFSL.

¹⁷ Regeringen har tagit fram en handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (Skr. 2009/10:229). Åtgärderna i denna plan utgör ett komplement till de åtgärder som föreslås i regeringens

påverkas att gifta sig genom såväl straffbart tvång samt andra påtryckningar. Ibland används begreppet barnäktenskap och det handlar om att någon som är under 18 år har ingått äktenskap.¹⁸ (Skr. 2009/10:229) Ungdomsstyrelsen har gjort bedömningen att 70 000 unga har ett begränsat eller villkorat val när det gäller äktenskap och val av partner. (*Gift mot sin vilja*, 2009)

Barn som har upplevt våld i nära relationer

Med *barn som har upplevt våld i nära relationer* menas både barn som har bevittnat våld av eller mot någon närstående vuxen samt barn som själva är direkt utsatta för våld. Barn är särskilt utsatta vid våld i nära relationer då de är i beroendeställning till sina föräldrar och i stor utsträckning beroende av vuxna för att få stöd och hjälp och kunna förändra sin situation. Barn är personer upp till 18 år i likhet med Barnkonventionens 1 § och socialtjänstlagens 1 kapitel 2 §.

Med barn som har bevittnat våld menas främst barn som har sett eller hört våldet, men det kan också handla om barn som har förstått att våldet har ägt rum. Studier har visat att barn ofta är närvarande och medvetna om det våld som förekommer inom familjen. Enligt internationella studier bedöms tio procent av alla barn ha upplevt våld i hemmet, varav fem procent ofta. Idag finns en omfattande kunskap om att barn som bevittnar våld av eller mot någon närstående vuxen riskerar att fara mycket illa och att det finns en flerfaldigt ökad risk för psykisk ohälsa.

Sedan 2007 är socialtjänstens ansvar för barn som bevittnar våld förtydligat i socialtjänstlagen (5 kap. 11§ SoL). Lagen innebär att de barn som behöver stöd och hjälp måste uppmärksammas av socialtjänsten, att de har vissa rättigheter som brottsoffer¹⁹ samt att socialtjänsten har ansvar för att barn vid behov får sådant stöd och sådan hjälp de behöver oavsett organisation eller huvudmannaskap (SOSFS 2009:22). Socialnämnden ska också tillse att de metoder som används för att ge barnet stöd och hjälp är utformade utifrån bästa tillgängliga kunskap om barns behov och vad som ger bäst resultat. Insatserna ska följas upp och vid behov ska beslut om ytterligare insatser fattas. Både internationella och nationella studier visar att det är större risk för barn som lever i familjer där våld förekommer att själva bli direkt utsatta för våld.

I Sverige har det sedan 1979 funnits ett förbud mot barnaga. Barn får *inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling* (föräldrabalken 6 kap. 1 §). Socialtjänsten har ett tydligt ansvar att skydda barn som far illa eller misstänks fara illa (5

handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

¹⁸ Regeringen gav i uppdrag åt en särskild utredare att föreslå åtgärder mot tvångs- och barnäktenskap. Föreslagna åtgärder presenteras i SOU 2012:35, *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap*, och innehåller bland annat förslag till att tvångsäktenskap kriminaliseras genom en särskild straffbestämmelse samt att barnäktenskap kriminaliseras.

¹⁹ Brottsoffermyndigheten handlägger ärenden om brottskadeersättning till barn som har bevittnat ett brott.

kap. 1 § SoL). Vid misstanke om brott har socialtjänsten möjlighet att göra en polisanmälan. Huvudregeln är att en anmälan ska göras efter att hänsyn har tagits till vad som är bäst för barnet (*Socialnämndens ansvar för polisanmälan vid misstanke om brott mot barn*, 2012). Upprepat våld är en allvarlig riskfaktor för fysisk och psykisk ohälsa hos barnet.

Vissa myndigheter och yrkesgrupper är *skyldiga* att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa, medan var och en som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa *bör anmäla* detta till socialnämnden. (14 kap. 1 § SoL).

Män utsatta i heterosexuella relationer

Män utsatta för våld i heterosexuella relationer blir främst utsatta för psykiskt våld. De utsätts även för fysiskt våld, men av förhållandevis lindrigare art. Studier visar att män sällan utsätts för sexuellt våld i heterosexuella relationer. Det finns ett par grupper av män som i större utsträckning än andra män är våldsutsatta i heterosexuella nära relationer. Dessa grupper är: unga personer, personer med kortvariga förhållanden, personer som har varit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld som barn samt personer som är begränsade i vardagliga aktiviteter på grund av olika fysiska eller psykiska tillstånd samt kroniska sjukdomar. (*När män utsätts för våld i en nära relation – hur ser det ut då?*, 2013) Män anmäler i högre grad annat våld som de utsätts för än våld av närstående. Det våld som utövas mot män av en närstående är ofta mindre grovt än det våld som utövas av obekanta. (*Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*, 2012)

Personer som utövar våld i nära relationer

Personer som utövar våld finns inom alla samhällsklasser. När det gäller våld i nära relationer är det vanligast förekommande att en man utövar våld mot en kvinna i en heterosexuell relation. Majoriteten av män utövar inte våld. Det våld som män utövar mot kvinnor i en nära relation är oftare grövre och upprepat än det våld som mäns utsätts för av kvinnor. (*Folkhälsorapport 2009*, 2009) Olika studier visar att 60-65 procent av vuxna män med ett våldsamt beteende själva varit utsatta för våld. En svensk studie, *Våld mot barn 2006-2007 – en nationell kartläggning*, visar att egen erfarenhet av psykisk eller fysisk misshandel av en förälder leder till en ökad benägenhet att vara positiv till våld.

Socialtjänsten har ansvar för att ta ett helhetsgrepp och se till att hela familjen får det stöd och den hjälp som respektive person behöver (prop. 2006/07:38, sid 25). Att erbjuda insatser till personer som utövar våld är en viktig del i ett förebyggande arbete. Risken för att personen ska utöva våld i en ny relation, för att den redan utsatta personen ska bli utsatt på nytt och för att barn ska uppleva våld minskar. Den person som utövar våld kan fara illa av sitt beteende och stöd- och hjälpinsatser är viktiga för att få möjlighet att skapa en förändring.

Kort om våldets omfattning

Majoriteten av brott mot enskild person polisanmäls inte och benägenheten att anmäla är lägre om gärningspersonen är en bekant eller närstående. Antalet anmälningar om våld mot

närstående har ökat kontinuerligt under hela 2000-talet. Det faktiska våldet ligger dock på en stabil nivå, enligt Brås nationella trygghetsundersökning (NTU) som anger självrapporterad utsatthet.

Enligt NTU 2012, som mäter utsattheten 2011, har 1,3 procent av kvinnorna varit utsatta för våld mot närstående. Motsvarande siffra för männen är 0,5 procent. Med våld menas här misshandel, sexuellt våld, hot och trakasserier. Antalet polisanmälningar på nationell nivå uppgick år 2012 till 12903 gällande brottstypen *misshandel inklusive grov mot kvinna 18 år eller äldre i en nära relation*. 3430 anmälningar gjordes gällande samma brottstyp mot en man. Motsvarande siffror för Göteborgs kommun är 761 polisanmälningar för misshandel mot kvinnor respektive 213 för misshandel mot män. Polisanmälningarna i Göteborgs kommun gällande *misshandel, inklusive grov, mot kvinna 18 år eller äldre i nära relation*, utgör 5,9 procent av de gjorda för samma brottstyp nationellt.

När det gäller barn så har anmälningarna om *Misshandel, inkl. grov, inomhus mot flicka 0-6 år bekant med offret*, ökat med 55,5 % mellan år 2009 till 2012. En kraftig ökning av anmälningarna, 47,6 %, har även skett för motsvarande brott mot pojkar. Fler polisanmälningar gällande misshandel av bekant rör pojkar (1585st år 2012) än flickor i åldern 0-6 år (1143st år 2012), men den procentuella ökningen är störst för flickorna.

Del 2. Plan mot våld i nära relationer

Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer innehåller mål och aktiviteter för åren 2014-2018. Målen är indelade i olika utvecklingsområden. Under varje utvecklingsområde finns först en analyserande text som belyser hur situationen ser ut idag och behov av utveckling. Efter det presenteras mål och aktiviteter. Bifogat finns en matris över planens mål och aktiviteter som även innehåller *ansvar för aktiviteter, mått för uppföljning, tid för uppföljning, samt ansvar för uppföljning.*

Övergripande mål

Det övergripande målet för arbetet mot våld i nära relationer är en nollvision och innebär att:

- Våld i nära relationer har upphört.

Att våldet ska upphöra är även ett mål för regeringens jämställdhetspolitiska arbete.

Mål och aktiviteter

Likabehandling

En ökad likabehandling för personer som lever med våld i nära relationer är ett identifierat utvecklingsområde. Hjälpen och stödet ska utformas utifrån individens enskilda behov och en ökad likabehandling handlar om ökade möjligheter för individer med likartade behov att erbjudas samma stöd och hjälp oavsett vilken stadsdel de tillhör. Skillnader i vilket stöd och vilken hjälp som ges kan handla om skillnader i ekonomiska resurser, hur arbetet är organiserat, vilken kompetens personalen har samt vilken förståelse av våld som finns. En gemensam syn på och förståelse av våld i nära relationer ökar möjligheterna till likabehandling.

Att ta fram en kommunövergripande plan, som sedan bryts ner i lokala planer, bör bidra till en ökad samsyn då den innehåller definitioner av våld samt utgångspunkter för arbetet. Socialstyrelsens handbok *Våld* kan fungera som ett komplement till planen. Att ta fram gemensamma riktlinjer i staden för arbetet mot våld i nära relationer kan också bidra till en ökad likabehandling. Enligt regler för styrande dokument i Göteborgs Stad ska riktlinjer ge vägledning och råd för ställningstaganden inom ett visst område.

Mål

- Alla personer som lever med våld i nära relationer får lika skydd, hjälp och stöd i staden utifrån sina individuella behov.

Aktiviteter

- Utarbeta lokala planer för genomförande av den kommunövergripande planen.
- Ta fram gemensamma riktlinjer för arbetet mot våld i nära relationer.

Samordning och samverkan

För att arbetet mot mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i Göteborgs Stad ska bedrivas på ett effektivt sätt behövs en fungerande samordning och samverkan.

Samordning

I utredningsarbetet har det framkommit att det finns en efterfrågan, från dem som arbetar med våld i nära relationer, på en ökad samordning och koordinering av det operativa arbetet, dels stadsövergripande, dels lokalt i stadsdelarna. Denna samordning ska stödja lokala aktörer, inklusive chefer, i arbetet på området. Det kan till exempel handla om att utveckla och driva en myndighetsövergripande samverkan i staden eller att skapa nätverk och mötesplatser för erfarenhetsutbyte.

Dialoga – som är ett kompetenscentrum mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad, driver tre stycken nätverk för personer som i sitt arbete möter barn som lever med våld, kvinnor utsatta för våld samt män som utövar våld i nära relationer. I dessa nätverk ingår både Göteborgs Stad och Dialogas avtalskommuner. Det finns också en samordningsgrupp för

kompetensutveckling kopplad till Dialoga där, utöver representanter från stadsdelarna och avtalskommuner, även Stadsledningskontoret ingår.

Social resursförvaltning har vidare i uppdrag att samordna arbetet med den generella brottsutsattheten. Det skulle kunna utvecklas till att också omfatta koordinering och samordning av det operativa arbetet mot våld i nära relationer. Den operativa samordningen ska ske i nära samarbete med den strategiska samordning som Stadsledningskontoret har ansvar för.

Mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer är idag främst en fråga för individ- och familjeomsorgen i Göteborgs Stad. Personer som lever med våld i nära relationer kan dock samtidigt vara aktuella inom flera sektorer i stadsdelarna och det är viktigt att det finns en sektorsövergripande samordning av det arbete som bedrivs. Majoriteten av stadsdelarna har en samordning av arbetet mot våld i nära relationer. Den samordning som finns är betydelsefull men behöver i större utsträckning vara sektorsövergripande.

Mål

- Arbetet mot våld i nära relationer är samordnat i staden.

Aktiviteter

- Utveckla koordinering och samordning av det operativa arbetet mot våld i nära relationer i staden.
- Samordna arbetet mot våld i nära relationer sektorsövergripande i stadsdelarna.

Samverkan

Samverkan handlar om att tillföra sina specifika resurser, kompetenser och/eller kunskaper till en uppgift som man har att gemensamt utföra. Samverkan kan bedrivas både på en övergripande nivå och i enskilda ärenden. Samverkan är reglerad i socialtjänstlagen som anger att socialnämndens insatser vid behov ska utformas och genomföras i samverkan (3 kap. 5 § SoL). När det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa har socialnämnden ett förstahandsansvar att se till att samverkan kommer till stånd (5 kap. 1a § SoL). I Göteborgs Stads budget för år 2014 står att staden har inriktningen att samverkan mellan alla verksamheter som tidigt möter barn såsom MVC, BVC, förskolan, BUP, socialtjänsten fritidsverksamheten, skolan med flera ska stärkas.

Personer som lever med våld i nära relationer kommer ofta i kontakt med flera olika myndigheter och organisationer. Flera parallella processer kan ofta pågå under flera års tid. Det kan handla om olika juridiska processer, exempelvis brottmål rörande misshandel, civilmål gällande bodelning eller vårdnad, boende och umgänge rörande eventuella gemensamma barn. Det kan också handla om olika stöd- eller behandlingsinsatser från socialtjänst, hälso- och sjukvården eller Kriminalvården samt insatser från Migrationsverket, Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan.

Utredningsarbetet har visat att det finns behov av att utveckla den befintliga samt skapa nya former för samverkan både på en övergripande nivå och i enskilda ärenden.

Samverkan på en övergripande nivå bör ske för att skapa en gemensam förståelse och syn på våld i nära relationer och därmed undvika att olika tolkningar av våldet görs hos olika aktörer. Det handlar också om att kunskapen om varandras roller och ansvar ska öka liksom kännedomen om varandras insatser. Genom att de olika aktörerna har ökade kunskaper om varandras ansvar och insatser ökar möjligheterna att insatser kan bli mer effektiva och anpassade utifrån målgruppernas behov.

En ökad samverkan i enskilda ärenden leder till att vi kan få en bättre bild av individens hela situation och därmed fatta bättre och mer välgrundade beslut. Det ökar möjligheterna att ge rätt stöd i rätt tid utifrån individuella behov. Det syftar också till att individen inte ska behöva berätta sin historia om och om igen, vilket kan vara mycket påfrestande. Samverkan mellan dem som möter våldsutsatta, våldsutövare samt barn som har bevittnat våld, är viktig i de fall det finns pågående processer för samtliga parter, då de olika processerna kan påverka varandra.

I planen ges inga konkreta förslag på hur samverkan ska gå till i praktiken. Konkreta former bör utarbetas inom ramen för den operativa samordningen över staden samt på stadsdelsnivå.

Både personer som själva har varit utsatta för våld i nära relationer och personer som arbetar med frågan i Göteborgs Stad ser behov av och efterfrågar en ökad samlokalisering med andra myndigheter och organisationer. Samlokalisering underlättar för personer som lever med våld i nära relationer, då de kan möta flera olika myndigheter och/eller organisationer på samma ställe och inte själva behöver söka upp olika aktörer. Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer kommer att presentera en modell för samlokalisering under våren 2014. För närvarande finns en modell för samlokalisering när det gäller utsatta barn inom Barnhuset, Social resursförvaltning. Det är viktigt att följa den nationella utvecklingen på området.

Mål

- Det finns en tydlig samverkan i staden som underlättar för personer som lever med våld i nära relationer.

Aktiviteter

- Utveckla befintliga och skapa nya former för samverkan utifrån behov på en övergripande nivå:
 - Inom och mellan olika enheter/verksamheter i stadsdelarna.
 - Inom och mellan olika enheter/verksamheter i Social resursförvaltning.
 - Mellan stadsdels- och fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.
 - Mellan staden och berörda myndigheter.

- Mellan staden och berörda ideella organisationer.
- Utveckla befintliga och skapa nya former för samverkan utifrån behov på en individnivå:
 - Inom och mellan olika enheter/verksamheter inom socialtjänsten i stadsdelarna.
 - Inom och mellan övriga enheter/verksamheter i stadsdelarna.
 - Inom och mellan olika verksamheter inom Social resursförvaltning.
 - Mellan stadsdels- och fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.
 - Mellan staden och berörda myndigheter.
 - Mellan staden och berörda ideella organisationer.

Kompetensutveckling

Grundläggande utbildning och fördjupningsutbildning

Utredningsarbetet har visat att det finns ett fortsatt stort behov av kompetensutveckling om mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer. Kunskapen behöver nå fler och den behöver också fördjupas. Regelbundna uppdateringar behövs liksom att nyanställda får utbildning. Kunskapen behöver öka både vad gäller de som utsätts för våld, barn som upplever våld samt de som utövar våld i nära relationer. Det är viktigt att fånga upp våldet i ett så tidigt skede som möjligt för att minska risken för upprepade våldsuppsättningar. För att våga ställa frågor om förekomsten av våld i nära relationer är det viktigt att ha kunskap om våldet och dess mekanismer. Socialjouren, Familjerådgivningen samt Familjerätten (inte vid ärenden som rör fastställande av faderskap samt adoption) är exempel på verksamheter som på rutin ställer frågor för att upptäcka förekomst av mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer. Ökade kunskaper ger också ökade möjligheter att förstå behoven hos den hjälpsökande och därmed kunna erbjuda rätt typ av stöd och hjälp.

Kunskap om grupper som i samband med våld är särskilt utsatta, kvinnor med missbruksproblematik, kvinnor med funktionsnedsättning, vissa kvinnor med utländsk bakgrund, äldre kvinnor, yngre kvinnor, personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, personer utsatta för våld i homo-, bi-, trans- och queerrelationer samt barn som upplever våld, ska ingå i de grundläggande utbildningarna. Fördjupningsutbildningar kan skräddarsys utifrån behov eller erbjudas utifrån ett visst tema eller område. Samtliga utbildningar ska präglas av ett normkritiskt perspektiv.

I Göteborgs Stad finns Dialoga, ett kunskapscentrum om våld i nära relationer inom Social resursförvaltning. Dialoga erbjuder utbildningar till kommunanställda som i sitt arbete möter män, kvinnor och barn som lever med våld i nära relationer.

Kompetenshöjande aktiviteter om papperslösa, asylsökande och personer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation

Det finns behov av specifik kunskap om papperslösa, asylsökande och personer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation som är utsatta för våld i nära relationer. Socialtjänsten i stadsdelarna samt övriga verksamheter som arbetar med våld i nära relationer i staden kommer allt oftare i kontakt med våldsutsatta ur dessa grupper. Kvinnor med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation utgör en majoritet på de skyddade boendena. Kompetenshöjande aktiviteter om dessa grupper bör anordnas och ha särskilt fokus på asylprocessen och tvåårsregeln.

Riktad utbildning om barn och unga som upplever våld i nära relationer

Studier har visat att barn ofta är närvarande och medvetna om det våld som förekommer inom familjen. Idag finns en omfattande kunskap om att de barn som bevittnar våld riskerar att fara mycket illa. Många av de barn som bevittnar våld i nära relationer blir också själva utsatta för våld. Barns upplevelser av våld är mycket skrämmande då man som barn är beroende av föräldrarna för sitt välbefinnande. Barnet riskerar att bli känslomässigt övergivet och skyddslöst med en förälder som förövare och en förälder som offer. Att uppleva våld i familjen innebär en flerfaldig risk för att utveckla allvarlig psykisk ohälsa, olika beteendeproblem, dåliga kamratrelationer och dåliga skolprestationer. Barn och unga med funktionsnedsättning löper högre risk än andra barn att själva utsättas för våld. Personal inom förskola och skola, elevhälsan samt ungdomsmottagningar är särskilt viktiga för att uppmärksamma och ge stöd till barn och unga som upplever våld i nära relationer. Riktade utbildningsinsatser behöver genomföras till dessa grupper.

Mål

- Förekomst av våld i nära relationer upptäcks i ett tidigt skede.
- Det finns en trygghet och säkerhet i yrkesrollen vid kontakt med våld i nära relationer.

Aktiviteter

- Anordna grundläggande utbildningar om våld i nära relationer.
- Anordna fördjupningsutbildningar om våld i nära relationer.
- Anordna kompetenshöjande aktiviteter om papperslösa, asylsökande samt personer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation, med fokus på asylprocessen och tvåårsregeln samt utsatthet för våld i nära relationer.
- Anordna riktad utbildning om barn och unga som upplever våld i nära relationer.

Bemötande

I Göteborgs stad ska alla som lever med våld i nära relationer få ett respektfullt och kompetent bemötande, såväl de som är utsatta för våld, våldsutövare samt barn som har upplevt våld. All personal som i sitt arbete kan komma i kontakt med personer som lever med våld i nära relationer ska kunna ge ett respektfullt bemötande. Detta är ett identifierat utvecklingsområde. Arbetet ska vila på ett normkritiskt förhållningssätt och ingen ska

diskrimineras utifrån kön, könsidentitet eller könsuttryck, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Enligt 1 kap. 1 § socialtjänstlagen ska socialtjänstens verksamhet bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. Socialnämndens ansvar för att ge stöd och hjälp grundar sig i den enskilda individens uppfattning om utsatthet och är inte beroende av om någon polisanmälan har gjorts eller inte. Ofta befinner sig den hjälpsökande i ett beroendeförhållande till socialtjänsten.

Det första bemötandet kan vara avgörande för viljan att ta emot hjälp och stöd. För en traumatiserad person kan det försvåra en återhämtningsprocess att inte bli bemött med respekt. Ett bristande bemötande kan också leda till att den våldsutsatta återvänder till den våldsamma relationen. För ett framgångsrikt arbete med våldsutövare behöver även de ett respektfullt bemötande. Särskild kunskap behövs kring hur man på bästa sätt bemöter de barn som har bevittnat våld. Vilket språkbruk som används har stor betydelse för hur det bemötande som ges upplevs av den hjälpsökande.

Mål

- Personer som lever med våld i nära relationer får ett respektfullt och kompetent bemötande.

Aktiviteter

- Ta fram och erbjuda fördjupningsutbildningar i bemötande, där normkritik och kulturkompetens utgör en viktig del, till personal i Göteborgs Stad som i sitt arbete kan möta personer som lever med våld i nära relationer.

Stöd och skydd

Risk- och skyddsbedömningar

Personer utsatta för våld i nära relationer är utsatta för en risk och kan i varierande grad vara i behov av skydd. Det finns kritiska situationer då risken ökar, till exempel då den våldsutsatta personen bryter upp från förhållandet eller då en polisanmälan görs. Polisen arbetar med riskanalyser vid brott i nära relation och den görs oftast i samband med polisanmälan. Kunskap finns om att flertalet av alla händelser av våld i nära relation inte polisanmäls och att mörkertalet är stort. Det är viktigt att även socialtjänsten arbetar med risk- och skyddsbedömningar då man här kan möta personer som inte vill göra någon polisanmälan och genom att man kan följa personer under en längre tid. Risken kan förändras över tid och en ny bedömning behöva göras i olika skeden av processen. Det ska finnas ett skyddsperspektiv genom hela processen.

Stödpersoner

Alla personer utsatta för våld i nära relationer, där det har gjorts en polisanmälan, erbjuds idag stöd av Utvägsverksamheterna inom Social resursförvaltning. I staden har det under 2013 arbetats fram ett samverkansavtal mellan Polisen och stadsdelarna. Ett avtal, som också

omfattar våld i nära relationer har även upprättats mellan Polisen och Social resursförvaltning. I avtalet finns aktiviteter som berör förbättrat stöd till personer utsatta för våld i nära relationer under hela rättsprocessen. Området bör dock kunna utvecklas ytterligare.

Stöd till kvinnor med funktionsnedsättning, missbruksproblematik samt äldre kvinnor

Kvinnor med funktionsnedsättning, missbruksproblematik samt äldre kvinnor är särskilt utsatta när det gäller våld i nära relationer. För individer med en särskild utsatthet riskerar våldet som de utsätts för i högre grad att osynliggöras. Kvinnor med missbruksproblematik, som är utsatta för våld i nära relationer, söker ofta inte hjälp utifrån sin våldsutsatthet utan utifrån andra aspekter som hjälp med bostad eller försörjningsstöd. Våld mot kvinnor med funktionsnedsättningar tenderar att osynliggöras genom att fokus främst riktas mot funktionsnedsättningen. Då en äldre kvinna har synliga tecken på att ha utsatts för fysiskt våld finns risk för att skadorna tolkas som en naturlig följd av olyckor eller sjukdomar. För att upptäcka det våld som dessa grupper är utsatta för och därmed kunna erbjuda dem adekvat stöd och skydd, behöver kunskapen öka och frågor om våldserfarenheter ställas.

Stöd till papperslösa kvinnor

I Göteborgs Stad finns ett beslut i kommunfullmäktige från 2011-02-24 om vikten av att alla våldsutsatta kvinnor, inklusive papperslösa, får skydd under det akuta inledande skedet och att detta skydd kan bibehållas, på ett för kvinnan tryggt sätt, fram tills det att hotet inte längre kvarstår. I beslutet anges också att de juridiska förutsättningarna för kommunen att kunna erbjuda en papperslös kvinna ett mer långsiktigt biståndsbeslut troligen är begränsade av kommunallagens bestämmelser i 2 kap. 1 § om lokaliseringsprincipen.

Det finns idag oklarheter kring hur det här beslutet ska tillämpas i praktiken och stadsdelsförvaltningarnas hantering av ärenden som rör denna målgrupp skiljer sig åt. Dels behövs ett förtydligande av vad som menas med stöd i ett akut skede, hur lång tid det kan handla om, men det behövs även ett klargörande av vad som ingår i kommunens yttersta ansvar och om stöd även kan ges för att lösa mer långsiktiga behov.²⁰

Hantering av skyddade personuppgifter

Det är viktigt att det finns en beredskap för hur skyddade personuppgifter²¹ ska hanteras. De flesta personer som har skyddade personuppgifter i Sverige är kvinnor som lever under hot från en före detta make eller sambo. Många av dessa kvinnor har barn. Personer som lever med skyddade personuppgifter till följd av våldsutsatthet befinner sig i en särskilt utsatt

²⁰ En tvärssektoriell arbetsgrupp kring papperslösa tillsattes i mars 2012 inom Stadsledningskontoret med syfte att öka kunskapen om målgruppen, öka kunskapen om hinder och lagar samt undersöka förutsättningarna för att ta fram ett gemensamt förhållningssätt för stadsdelsförvaltningar och Social resursförvaltning. Samverkan har skett med den ideella sektorn för en ökad samsyn. I ett TУ till kommunstyrelsen daterat 2013-02-19 där en lägesbeskrivning av gruppens arbete redovisas, anges att det behövs ett klarläggande av vad som ingår i kommunens yttersta ansvar för att kunna ta fram ett gemensamt förhållningssätt för staden. Arbetet med frågan pågår och leds av Stadsledningskontoret.

²¹ "Skyddade personuppgifter" är Skatteverkets samlingsbeteckning för de olika skyddsåtgärderna sekretessmarkering, kvarskrivning och fingerade personuppgifter inom folkbokföringen.

situation. Det har praktiska, sociala, ekonomiska och psykologiska konsekvenser att leva med skyddade personuppgifter.

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2009:22) om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld bör socialnämnden beskriva hur skyddade personuppgifter ska hanteras. På en övergripande nivå kan det göras i en handlingsplan. Enligt 22 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) är uppgifter inom folkbokföringen i regel offentliga. I vissa fall kan det dock skada en person att uppgifter om denne lämnas ut.

Det finns tre typer av skyddade personuppgifter eller skyddad identitet som man kan ansöka om hos Skatteverket om man är utsatt för ett allvarligt eller konkret hot. De är sekretessmarkering, kvarskrivning samt fingerade personuppgifter.

Skatteverket har tagit fram en vägledning för hantering av sekretessmarkerade personuppgifter i offentlig förvaltning, som på en övergripande nivå anger hur skyddade personuppgifter ska hanteras.

Stöd och hjälp till personer som utövar våld

För att minska omfattningen av mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer och för att förhindra att personer utsätts för upprepat våld behövs ett mer aktivt arbete med de personer som utövar våld. Idag ligger störst fokus på den person som är utsatt för våld. I de fall en polisanmälan har gjorts och personen blivit dömd för att ha utövat våld finns insatser inom Kriminalvården. Socialnämnden har dock ansvar för att ta ett helhetsgrepp när det gäller frågan om våld i nära relationer och ska kunna erbjuda stöd och hjälp även till personer som utövar våld. För att minska risken för ytterligare våldsutövande behöver personer som utövar våld fångas upp i ett tidigt skede efter det att våldet har blivit känt. Motivationen till förändring och därmed viljan att ta emot stöd och hjälp kan vara som störst i ett akut skede.

När en person som är utsatt för våld i nära relationer vänder sig till socialtjänsten för att få stöd och hjälp bör kontakt, om det anses lämpligt och inte innebär någon ökad risk för våldsutsatta och eventuella barn, tas med den person som utövar våldet för att erbjuda samtal. Då kan information ges om vilka behandlingar som finns att erbjuda i Göteborgs Stad. Om personen tackar nej till behandling finns möjlighet för socialsekreteraren att ha fortsatta motivationssamtal om personen går med på det. Utgångspunkten är att våldsutövaren ska ta ansvar för och förstå vilka konsekvenser våldet får.

Unga kvinnor är överrepresenterade bland offer för sexualbrott och unga män utgör här en majoritet av förövarna. Unga kvinnor är också den grupp som oftast utsätts för hot om våld. Sällan fokuseras unga män som förövare vid våld i nära relationer. Det finns ett behov i staden av att utveckla stöd till unga män som utövar våld i nära relationer.

Utväg män, som en del av Kriscentrum för män, erbjuder enskilda samtal eller gruppverksamhet till personer som har utsatt sin partner för våld eller hot om våld. De

anordnar också särskilda pappagrupper. Fokus på barnen motiverar många till förändring vilket ger stora vinster för barnen.

Stöd till våldsutövande män med en missbruksproblematik och ett socialt utanförskap

Våldsutövande män med missbruksproblematik och i socialt utanförskap har inte tillgång till de traditionella verksamheter som finns inom Kriscentrum för män och Utväg män. Samhälleliga attityder och värderingar kring utanförskap bidrar till en stigmatisering. Det problemskapande beteendet osynliggörs ofta och våldsutövandet tas inte på allvar. Det finns behov av att skapa stöd- och hjälpinsatser även för den här gruppen av män.

Inom verksamhetsområdet Boende och socialjour inom Social resursförvaltning har ett långsiktigt utvecklingsarbete påbörjats med visionen om ett tryggare boende med minskat våld och lidande. I det arbetet ingår att utveckla strategier för de boende att hantera våldsutsatthet respektive våldsutövande och att det ska finnas möjlighet att samtala kring känslor relaterade till detta.

Stöd och hjälp till barn som upplever våld i nära relationer

Barn som själva varit utsatta för våld bör erbjudas krisstöd. Det är viktigt att vara uppmärksam på de barn som fortsätter att uppvisa symtom efter det att våldet har upphört. Dessa barn kan behöva behandling under lång tid. Det finns idag tydliga rutiner kring handläggning och utredning vad gäller barn som själva utsatts för våld. Det finns behov av behandlingsinsatser som svarar mot de individuella behoven.

Social Resursförvaltning och vissa stadsdelar erbjuder programbaserad behandling enligt Trappan samtalsmodell för barn som har bevittnat våld. Fokus ligger på hur man pratar med barn om deras upplevelser. Utvecklingsarbete avseende att ge riktade behandlingsinsatser till traumatiserade barn pågår inom några stadsdelar.

Barnhuset, som är en verksamhet inom Social resursförvaltning, arbetar med barn mellan 0-18 år och deras familjer, när barnet misstänks ha blivit utsatt för sexuella övergrepp, misshandel eller kvinnlig könsstympning. Personal på Barnhuset ska också kunna vara konsulter till olika professioner som socialtjänstarbetare, poliser, sjukvårdspersonal och allmänheten. Barnen och deras familjer erbjuds krishantering. Det finns behov av att utveckla verksamheten så att behandling kan erbjudas både barnet och föräldrarna efter krisstödet.

Mål

- Personer utsatta för våld erbjuds stöd och skydd.
- Personer som utövar våld erbjuds stöd och hjälp för att bryta sitt beteende.
- Barn som har upplevt våld får stöd och skydd utifrån sina egna behov.

Aktiviteter

- Undersöka möjligheten att i samverkan med polisen tillhandahålla stödpersoner för personer som utsatts för våld i nära relationer.

- Utveckla arbetssätt för att upptäcka våldsutsatthet samt erbjuda stöd och hjälp till kvinnor med en missbruksproblematik.
- Utveckla arbetssätt för att upptäcka våldsutsatthet samt erbjuda stöd och hjälp till kvinnor med funktionsnedsättning.
- Utveckla arbetssätt för att upptäcka våldsutsatthet samt erbjuda stöd och hjälp till äldre kvinnor.
- Ta fram riktlinjer kring hur beslutet om att papperslösa våldsutsatta kvinnor har rätt till skydd under det akuta skedet ska tillämpas i praktiken.
- Utveckla arbetssätt för att fånga upp och erbjuda stöd och hjälp till personer som utövar våld i nära relationer.
- Skapa stödinsatser för våldsutövande män med en missbruksproblematik och ett socialt utanförskap.
- Utveckla stöd- och hjälpinsatser och samverka med andra berörda aktörer, för barn som själva utsatts för våld.
- Sprida kunskap om och göra Skatteverkets vägledning för hantering av sekretessmarkerade personuppgifter i offentlig förvaltning tillgänglig.

Information

Tillgänglig information

För personer som är utsatta för våld i nära relationer är behovet av information stort vid de första kontakterna med olika myndigheter och/eller verksamheter. Det är viktigt att informationen är tillgänglig utifrån olika gruppers förutsättningar och behov. Detta är ett identifierat utvecklingsområde. Förbättringar av informationens tillgänglighet bör göras i dialog med Förvaltningen för konsument- och medborgarservice som har ansvar för utveckling av service och e-tjänster till medborgarna. Utredningsarbetet har också visat att stadsdelarna och andra aktuella aktörer behöver ha ökad kunskap om vilka resurser som finns inom Social resursförvaltning och inom ideella organisationer på området.

Broschyr om juridiska processer

Personer som är utsatta för våld i nära relationer har ofta många frågor om hur de olika juridiska processerna som kan bli aktuella ser ut. Utredningsarbetet har visat att hjälp med juridiska frågor efterfrågas och då särskilt information om familjerätt, hyreslagstiftning samt asylrätt. Idag står många av kvinnojourerna för denna information. I ett akut skede kan det vara svårt att ta till sig all information och det är viktigt att ha skriftlig information som kan lämnas över. En broschyr med information om de viktigaste juridiska processerna bör tas fram för personer som lever med våld i nära relationer. Familjerätten har telefonrådgivning på vardagar där handläggare svarar på frågor om olika familjerättsliga frågor. Kriscentrum för kvinnor har telefonrådgivning dygnet runt alla dagar om året.

Information till personer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation

Personer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation som är utsatta för våld i en nära relation befinner sig i en särskilt utsatt situation. De är beroende av att

relationen till partnern kvarstår för att få permanent uppehållstillstånd. De har i regel bristande kunskaper i svenska språket och om vilka lagliga rättigheter de har. Partnern fungerar ofta som tolk. De som kommer på anknytning måste inte genomgå SFI-undervisning, svenska för invandrare. Oftast kommer de inte i kontakt med socialkontor eller arbetsförmedlingen. Vissa har ingen kontakt alls med myndigheter och är mycket isolerade.

Kvinnor med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation utgör en majoritet av de kvinnor som bor på de skyddade boendena. En förklaring till detta är att de har ett begränsat socialt nätverk och i större utsträckning är beroende av hjälp från samhället. Av central betydelse är att de får ta del av information, som är anpassad på olika språk, om vilken hjälp som finns att söka samt vilka lagar och regler som gäller i Sverige. Den 1 maj 2013 infördes en ny lag, *Lag (2013:56) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare*, som innebär att nyanlända invandrare som har fyllt 18 år men ännu inte 65 år, är folkbokförda i kommunen och har beviljats uppehållstillstånd på grund av anknytning har rätt till samhällsorientering. Enligt lagen ska kommunen aktivt verka för att nå de nyanlända och motivera dem till att ta del av samhällsorienteringen.

Aktiviteter på FN:s internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor

Kommunstyrelsen har den 12 januari 2012 beslutat att FN:s internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor den 25:e november ska uppmärksammas årligen i staden. Uppdraget med att samordna arbetet gick till Social resursförvaltning. Dagen ska genomföras i samarbete med stadsdelsförvaltningarna.

Mål

- Information om våld i nära relationer är relevant och tillgänglig utifrån olika gruppers förutsättningar och behov.
- FN:s internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor den 25:e november uppmärksammas årligen i Göteborgs Stad.

Aktiviteter

- Göra informationen på webbplatsen www.goteborg.se mer tillgänglig utifrån olika gruppers förutsättningar och behov.
- Ta fram en digital broschyr om de vanligaste juridiska processerna när det gäller våld i nära relationer.
- Sprida samhällsinformation samt information om våld i nära relationer till kvinnor med tillfälligt uppehållstillstånd.
- Årligen genomföra aktiviteter på FN:s internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor den 25:e november.

Permanent boende

I Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22), står att socialnämnden bör kunna erbjuda en våldsutsatt

kvinnor hjälp med att söka och skaffa ett nytt permanent boende. I Göteborgs Stad finns en bostadsbrist, vilket gör det extra svårt att få tag i en ny permanent bostad när behovet är akut. För att kunna bearbeta erfarenheter av hot och våld är det viktigt att ha de grundläggande behoven tillgodosedda, vilket inkluderar tillgång till en bostad. Kostnaderna för olika temporära boendelösningar fortsätter att öka i staden.

Samverkan med kommunala och privata hyresvärdar i Göteborgsregionen

I uppdraget ingick att ta fram förslag till hur staden kan samverka med såväl kommunala som privata hyresvärdar inom Göteborgsregionen för att hjälpa personer som utsatts för våld i nära relationer att ordna ett nytt lämpligt permanent boende. Under utredningsarbetet har behovet av en sådan samverkan blivit tydligt. Det kan handla om att risken att bo kvar i Göteborg är för hög eller att den våldsutsatta har arbete och/eller socialt nätverk i en grannkommun. Ett arbete har påbörjats att i dialog med Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) undersöka möjligheterna att skapa en samverkan med kommunala och privata hyresvärdar i Göteborgsregionen.

Kontakter har även tagits angående att eventuellt ingå i en nationell kommunsamverkan för att underlätta för personer utsatta för våld i nära relationer att bosätta sig på ny ort.

Förtursverksamhet

Det finns en förtursverksamhet med kommunala kontrakt för hushåll med tillräckligt starka sociala och/eller medicinska skäl. Förtursverksamheten bygger på ett frivilligt samarbetsavtal mellan kommunen och bostadsmarknadens parter och syftar till att säkerställa att lägenheter ställs till förfogande för sociala och medicinska förturer. Frågan om förtur initieras av socialtjänsten eller sjukvården, genom remiss till Fastighetskontoret. Ett krav är att man inte ska kunna ordna en bostad på egen hand. I normalfallet övergår det kommunala kontraktet efter 18 månader till ett förstahands hyresavtal.

Varje år erhåller cirka 300 hushåll en egen lägenhet genom kommunalt kontrakt. Närmare 20 procent av beviljade remisser har sin bakgrundsproblematik i våld/hot eller relationsproblem och majoriteten av dem berör kvinnor utsatta för våld i nära relationer. Av de remisser som rör våld i nära relationer kommer i princip samtliga från socialtjänsten. En hel del av de kvinnor som remisserna gäller bor på en kvinnojour. Majoriteten har skyddade personuppgifter och Fastighetskontoret har rutiner för hur det ska hanteras. En översyn av kriterierna för förtur av sociala och medicinska skäl genomfördes under 2013. Kunskapen om förtursverksamheten och särskilt vilka kriterier som gäller för att beviljas förtur behöver öka hos socialtjänsten.

Mål

- Personer utsatta för våld i nära relationer får hjälp med att ordna ett nytt lämpligt permanent boende.

Aktiviteter

- I dialog med Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) undersöka möjligheterna att skapa en regional samverkan mellan kommunala och privata hyresvärdar i Göteborgsregionen för att hjälpa personer utsatta för våld i nära relationer att ordna ett nytt lämpligt permanent boende.
- Sprida kunskap till socialtjänsten om förtursverksamheten och särskilt om vilka kriterier som gäller för att beviljas förtur.

Temporärt boende

Lägesbeskrivning

Temporära boendeplatser inbegriper skyddat boende på en kvinnojour, boende med visst individuellt stöd samt boende utan stöd. Enligt Socialstyrelsens allmänna råd om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22) bör våldsutsatta kvinnor vid behov kunna erbjudas tillfälligt boende oavsett ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning, missbruk eller beroende.

I Göteborgs Stad finns sex kvinnojouurer, varav en drivs i kommunal regi, som tar emot våldsutsatta kvinnor med eller utan barn. En av jourerna, Villa Vägen ut! Karin (Villa Karin), har två jourplatser för kvinnor i aktivt missbruk. Det finns också en kommunal jourplats på akutboendet Alma inom boendeenheten/Social resursförvaltning för kvinnor i aktivt missbruk. Totalt finns det 23 platser på de ideella kvinnojouren, varav ca 18 är för kvinnor med barn. På den kommunala kvinnojouren, Kriscentrum för kvinnor (KCK), finns 12 platser för kvinnor med olika antal barn.

Det är ett ökat tryck på skyddade boendeplatser för våldsutsatta kvinnor i Göteborgs Stad. På Kriscentrum för kvinnor har under 2012 antalet förfrågningar om plats för våldsutsatta kvinnor ökat med 33 % jämfört med året innan. Beläggningen ökade något till 90 %. Akutplatsen i kommunal regi för kvinnor med missbruksproblematik har haft en beläggning under 2012 på 66 %. Den genomsnittliga beläggningen på de ideella kvinnojouren var mellan 70-80 % under 2012. Bostadsbristen i staden försvårar situationen då kvinnorna har svårt att hitta ett nytt permanent boende och blir kvar på jourerna efter att det akuta skyddsbehovet har upphört. Ingen vet exakt hur många kvinnor som är i akut behov av skyddat boende på grund av utsatthet för hot och/eller våld. Det förs statistik över antal gånger som jourerna behöver säga nej vid en förfrågan på grund av platsbrist, men förfrågan kan vara gjord på flera jourer gällande samma individ. Inom socialtjänsten registreras inte heller alla kvinnor i akut behov av skyddat boende som ”kvinnofridsärende”.

Under 2013 har en gemensam webbsida skapats med information om lediga platser på kvinnojouren och vilket utrymme som finns för att ta emot barn. Det är Socialjouren och

den kommunala jouren Kriscentrum för kvinnor som har tillgång till databasen. Socialtjänsten i stadsdelarna ska kunna ringa till Socialjouren eller Kriscentrum för kvinnor och använda dem som sluss för att själva slippa ringa runt till flera olika jourer.

Utvägsverksamheten har fyra lägenheter i Göteborgs Stad för personer som utövar våld i nära relationer. För att få bo i Utvägs boende krävs att personen är motiverad och vill ta ansvar för våldet, samt tackar ja till behandling för att bryta våldsbeteendet. Personen måste också vara folkbokförd i Göteborgs kommun. I dagsläget finns inget som pekar på att antal platser behöver utökas.

Temporära boendeplatser utan stöd i boendet

Personer utsatta för våld i nära relationer kan ha behov av ett temporärt boende utan stöd i boendet. Det kan handla om kvinnor som har vistats på en kvinnojour och inte längre är i behov av ett skyddat boende, men det kan också handla om personer som behöver komma ifrån hemmet men inte är i behov av något skydd eller stöd i boendet. Idag är många kvinnor kvar på jourerna efter det att behovet av skydd har upphört, då det kan vara svårt att hitta en temporär boendelösning efter jourtiden. Inom boendeverksamheten/Social resursförvaltning finns jourlägenheter med visst stöd som kan användas för målgruppen. Bistånd till annat jour- eller referensboende i avvaktan på permanent boende är inte vanligt idag. Istället beviljas allt oftare hjälp till kostnad för lågprishotell eller vandrarhem. Vissa stadsdelar har egna jourlägenheter som kan användas.

Barnperspektivet är centralt i den här frågan. Under 2013 har korttidsplatser för familjer utan omsorgsbehov skapats. Dessa platser ges på bistånd från socialtjänsten och kan användas för kvinnor med barn som har vistats på en kvinnojour och inte har något permanent boende att flytta till när tiden på jouren har löpt ut.

Ökad tillgänglighet på kvinnojourerna

Kvinnor med olika typer av funktionsnedsättningar, inklusive äldre, söker idag skyddat boende i liten utsträckning. En orsak till det är att de inte tror att de kan tas emot där. Det finns svårigheter med att placera kvinnor med mer omfattande fysiska funktionsnedsättningar på de skyddade boendena i staden. På den kommunala kvinnojouren Kriscentrum för kvinnor finns två platser som är fysiskt tillgänglighetsanpassade. I övrigt har jourplatserna begränsad tillgänglighet och behöver förbättras ur det hänseendet.

I utredningsarbetet har framkommit att många av de kvinnor som bor på de skyddade boendena har en psykisk ohälsa till följd av våldsutövningen. En avvägning görs i varje enskilt fall om kvinnan kan tas emot. Kvinnor med mer omfattande psykiska besvär kan inte placeras på en kvinnojour av hänsyn till de barn och andra kvinnor som bor där. Dessa kvinnor behöver också få möjlighet till skydd.

Skyddade boendeplatser för män samt personer med könsöverskridande identitet/uttryck

Det finns ett behov av skyddade boendeplatser för övriga grupper än våldsutsatta kvinnor såsom våldsutsatta män samt personer med könsöverskridande identitet/uttryck. Sådana platser behöver skapas. I september 2013 gav Socialstyrelsen ut en vägledning om skyddat boende, *Fristad från våld*. Skyddat boende definieras som: *boendeinrättning som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser.*

Pedagogisk verksamhet för barn

Många barn och unga bor tillsammans med sin mamma under en period på något skyddat boende i Göteborgs Stad. De får ofta hastigt lämna sin hemmiljö med leksaker och andra tillhörigheter. Det är inte alltid som de under tiden på jouren kan gå kvar i sin förskola eller skola. Från kvinnor som själva har bott med sina barn på skyddat boende finns en efterfrågan på en pedagogisk verksamhet för barn på boendena.

Mål

- Alla personer som är utsatta för våld i nära relationer och i behov av skyddat boende har tillgång till det.
- Pedagogisk verksamhet för barn finns på de skyddade boendena.

Aktiviteter

- Se över möjligheterna att tillskapa tillgänglighetsanpassade kvinnojoursplatser.
- Skapa skyddade boendeplatser för män samt för personer med könsöverskridande identitet/uttryck.
- Skapa pedagogisk verksamhet för barn på skyddade boenden där det idag saknas.

Kontroll och uppföljning av verksamheter som utför insatser enligt socialtjänstlagen

De regler som gäller då socialnämnden lämnat över utförande av insatser enligt socialtjänstlagen till annan utförare klargörs i Socialstyrelsens meddelandeblad nr 2/2012. Då en kvinna får bistånd på skyddat boende på en ideell kvinnojour har socialnämnden uppdragit åt jouren att utföra en beslutad insats. Genom att jouren tar emot den enskilda kvinnan har de godtagit uppdraget att utföra insats enligt socialtjänstlagen. Detta gäller även om det saknas ett avtal som reglerar att kommunen gett föreningen i uppdrag att utföra insatser enligt socialtjänstlagen. Att socialnämnden har lämnat över ansvaret för utförande av insatser frántar dock inte socialnämnden dess ansvar för kontroll och uppföljning av att insatserna är av god kvalitet enligt 3 kap. 3 § SoL. En sådan kontroll av verksamheten kan bland annat omfatta lokaler, personaltätthet, personalens kompetens, tillgänglighet och säkerhetsanordningar. Denna kontroll och uppföljning ska inte blandas ihop med den uppföljning som sker utifrån att ideella föreningar beviljas föreningsbidrag av Göteborgs Stad. Att kommunen ger verksamhetsbidrag innebär inte i sig att föreningen arbetar på uppdrag av socialnämnden.

För att säkerställa att insatserna håller god kvalitet är det grundläggande att föreningar som genomför insatser gör det i enlighet med socialtjänstlagen och på tydligt uppdrag av nämnden. Att upprätta ett avtal mellan kommun och annan utförare av socialtjänst tydliggör det regelverk som gäller för socialnämnden respektive den andra utföraren. Något sådant avtal finns inte mellan Göteborgs Stad och de ideella kvinnojourerna och bör tas fram. Avtalet bör beskriva ansvar för: dokumentationsplikt, god kvalitet, lex Sarah, systematiskt kvalitetsarbete, anmälningskyldighet, tystnadsplikt samt Socialstyrelsens tillsynsansvar.

Mål

- Det finns en tydlighet i ansvarsfördelning mellan socialnämnden och ideella kvinnojourer när utförande av insats enligt socialtjänstlagen har lämnats över till jouren.

Aktiviteter

- Upprätta avtal mellan Göteborgs Stad och enskilda ideella kvinnojourer.

Uppföljning

Enligt de allmänna råden gällande socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld (SOSFS 2009:22), bör socialnämnden redovisa hur uppföljning och utvärdering av nämndens verksamhet på området bör göras. Det kan göras utifrån hur väl verksamheten uppfyller lagstiftningens krav samt enskildas och grupperns behov av stöd och hjälp.

Föreslagna aktiviteter inom ramen för Göteborgs Stads plan mot våld i nära relationer kommer att kontinuerligt följas upp enligt angiven tidsplan av den som är ansvarig för att aktiviteten genomförs.

Gemensamma rutiner kring dokumentation

Uppföljning i enskilda ärenden görs av socialtjänsten genom att beslutade biståndsinsatser följs upp. Under utredningsarbetet har det framkommit att ärenden som rör mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer inte alltid registreras som så kallade "kvinnofridsärenden" i stadens dokumentationssystem för myndighetsutövning inom socialtjänsten, Treserva. Det gör att inte alla beslut som fattas utifrån utsatthet för våld i nära relationer syns i statistiken. Det finns behov av att skapa gemensamma rutiner för hur ärenden där våld i nära relationer förekommer, ska hanteras i stadens dokumentationssystem för myndighetsutövning inom socialtjänsten, Treserva.

Årlig mätning av ärenden rörande våld i nära relationer i Treserva

I den kartläggning som har gjorts i samband med framtagandet av handlingsplanen har statistik rörande ärenden som går att koppla till antingen utsatthet för våld i nära relationer eller bevittnat hot eller våld studerats. En sådan mätning bör göras årligen.

Årlig uppföljning av Öppna jämförelser

Socialstyrelsen har i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tagit fram öppna jämförelser på brottsofferområdet. Syftet är att jämförelser ska kunna göras av kommunernas arbete för att stödja våldsutsatta kvinnor och barn som har bevittnat våld. År 2013 genomfördes de för andra gången på brottsofferområdet. Resultatet från öppna jämförelserna bör följas upp och analyseras årligen i staden.

Fördjupad kartläggning av förekomsten av våld i nära relationer

Göteborgs Stad har beviljats statsbidrag för att genomföra en fördjupad kartläggning av förekomsten av våld i nära relationer. Denna kartläggning kommer att genomföras under 2014.

Mål

- Det finns en systematisk uppföljning av arbetet mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad.

Aktiviteter

- Skapa gemensamma rutiner för hur ärenden där våld i nära relationer förekommer, ska hanteras i stadens dokumentationssystem för myndighetsutövning, Treserva, inom socialtjänsten.
- Årlig uppföljning av förekomsten av ärenden rörande våld i nära relationer i stadens dokumentationssystem, Treserva.
- Årlig uppföljning av nationella *Öppna jämförelser* på brottsofferområdet.
- Genomföra en fördjupad kartläggning av förekomsten av våld i nära relationer i staden under år 2014.

Implementering/spridning/genomförande

Plan mot våld i nära relationer innehåller *mål* och *aktiviteter*. Aktiviteter kommer att genomföras successivt under planens giltighetstid från år 2014 till och med år 2018. Till stöd för genomförande av planen finns en bifogad matris, som utöver mål och aktiviteter även innehåller *ansvar för aktiviteter, mått för uppföljning, tid för uppföljning* samt *ansvar för uppföljning*.

I planen föreslås att det operativa arbetet mot våld i nära relationer i stadsdelarna koordineras och samordnas. I det uppdraget kan även ingå implementering av planen. Implementeringsprocessen har påbörjats under arbetet med framtagandet av plan mot våld i nära relationer, då förslag till plan har processats i ett flertal olika sammanhang. Förslaget har även skickats ut för synpunkter inom Social resursförvaltning och inkomna synpunkter har hanterats.

En populärutgåva av planen kommer att tas fram för spridning. En konferens för spridning av planen planeras också att genomföras under 2014.

Referenser

- Allmänna råd. Socialstyrelsen (2009). *Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*.
- Allmänna råd. Socialstyrelsen (2011). *Ledningssystem för systematisk kvalitetsarbete. Barnkonventionen*. (1989). FN.
- Brottsutvecklingen i Sverige 2008–2011*. (2012). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Rapport 2012:13).
- Darj, F., Jarl-Åberg, C. & Nathorst-Böös, H. (2011). *Hbt & heder*. Stockholm: ALMAeuropa.
- Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor*. (1993). FN.
- Deklarationen om de mänskliga rättigheterna*. (1948). FN.
- Enander, V., & Holmberg, C. (2004) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa.
- Folkhälsorapport 2009*. (2009). Stockholm: Socialstyrelsen.
- Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende*. (2013) Stockholm: Socialstyrelsen.
- Förslag till budget 2014 – och flerårsplaner 2015–2016 för Göteborgs Stad*. (2013).
- Gift mot sin vilja*. (2009). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Göteborgs Stads folkhälsoprogram*. (2013).
- När män utsätts för våld i en nära relation – hur ser det ut då? En genomgång av internationell forskning*. (2013). Göteborg: Västra Götalandsregionen.
- Isdal, P. (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Jansson, S., Långberg, B. & Svensson B. (2007). *Våld mot barn 2006–2007: En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Jämställdhetspolicy för Göteborgs Stad*. (2005).
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor*. (1979). FN.
- Kostnader för våld mot kvinnor – En samhällsekonomisk analys*. (2006). Stockholm: Socialstyrelsen.
- Lundgren, E. (2004). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för Sveriges kvinnojourer.
- Meddelandeblad. Socialstyrelsen. (2005). *Skyddade personuppgifter*.
- Meddelandeblad. Socialstyrelsen. (2012). *Socialnämnders respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet m.m. vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen*.
- NTU 2012 – Om utsatthet, trygghet och förtroende*. (2013). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Rapport 2013:1)
- Prop. 1997/98:55. *Kvinnofrid*. Arbetsmarknadsdepartementet.
- Prop. 1999/2000:43. *Uppehållstillstånd på grund av anknytning*. Utrikesdepartementet.
- Prop. 2005/06:155. *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*. Näringsdepartementet.
- Prop. 2006/07:38. *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Socialdepartementet.
- Prop. 2007/08:110. *En förnyad folkhälsopolitik*. Socialdepartementet.
- Prop. 2012/13:108. *Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning*. Justitiedepartementet.

- Skatteverkets vägledning för hantering av sekretessmarkerade personuppgifter i offentlig förvaltning.* (2004). Stockholm: Skatteverket.
- Skr. 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.* Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Skr. 2009/10:229. *Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja.* Integrations- och jämställdhetsdepartementet.
- Skr. 2011/12:3. *Jämställdhetspolitikens inriktning 2011-2014.* Utbildningsdepartementet.
- Skylla sig själv – Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruks- eller beroendeproblem.* (2011). Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialnämndens ansvar för polisanmälan vid misstanke om brott mot barn.* (2012). Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2011:85. *Fridkränkingsbrotten och egenmäktighet med barn.* Betänkande av Fridkränkingsutredningen. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SOU 2012:35. *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.* Betänkande av Utredningen om stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Sällan sedda – Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.* (2011) Stockholm: Socialstyrelsen.
- Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter.* (2013) Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Våld – Handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.* (2011). Stockholm: Socialstyrelsen.
- Våld mot personer med funktionshinder.* (2007). Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Rapport 2007:26).
- Våld mot äldre kvinnor.* (2012). Stockholm: Roks. (Rapport 1/2012).
- Våldsamt lika och olika – En skrift om våld i samkönade parrelationer.* (2006). Stockholm: RFSL.

Bilaga 1

Matris

Övergripande mål: Våld i nära relationer har upphört					
Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Utvecklingsområde: Likabehandling					
Alla personer som lever med våld i nära relationer får lika skydd, hjälp och stöd i staden utifrån sina individuella behov.	Utarbeta lokala planer för genomförande av den kommunövergripande planen.	SDF, SRF, övriga berörda fackförvaltningar och AB Framtiden.	Antal lokala planer	December 2016	SDF, SRF, övriga berörda fackförvaltningar och AB Framtiden
	Ta fram gemensamma riktlinjer för arbetet mot våld i nära relationer.	SLK	Riktlinjer	December 2015	SLK
Utvecklingsområde: Samordning och samverkan					
Arbetet mot våld i nära relationer är samordnat i staden.	Utveckla koordineringen och samordningen av det operativa arbetet mot våld i nära relationer i staden.	SRF	Beskrivning i årsrapport	Årligen	SRF
	Samordna arbetet mot våld i nära relationer sektorsövergripande i stadsdelarna.	SDF	Antal stadsdelar som har en sektorsövergripande samordning	2015	SDF
Det finns en tydlig samverkan i staden som underlättar för personer som lever med våld i nära relationer.	Utveckla befintliga och skapa nya former för samverkan utifrån behov på en övergripande nivå :				

Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Det finns en tydlig samverkan i staden som underlättar för personer som lever med våld i nära relationer.	Inom och mellan olika enheter/verksamheter i SDF.	SDF	Beskrivning i årsrapport	Årligen	SDF
	Inom och mellan olika enheter/verksamheter i SRF.	SRF	Beskrivning i årsrapport	Årligen	SRF
	Mellan SLK, SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.	SLK, SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SLK, SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.
	Mellan staden och berörda myndigheter.	SLK, SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SLK, SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.
	Mellan staden och berörda ideella organisationer.	SLK, SDF, SRF	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SLK, SDF, SRF
	Utveckla befintliga och skapa nya former för samverkan utifrån behov på en individnivå :				
	Inom och mellan olika enheter/verksamheter inom socialtjänsten i stadsdelarna.	Socialtjänsten i SDF	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	Socialtjänsten i SDF

Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Det finns en tydlig samverkan i staden som underlättar för personer som lever med våld i nära relationer.	Inom och mellan övriga enheter/verksamheter i stadsdelarna.	SDF	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SDF
	Inom och mellan olika enheter/verksamheter i SRF.	SRF	Beskrivning i årsrapport	Årligen	SRF
	Mellan SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.	SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.
	Mellan staden och berörda myndigheter.	SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SDF, fackförvaltningar, bolag och övriga styrelser.
	Mellan staden och berörda ideella organisationer.	SDF, SRF	Beskrivning i årsrapporter	Årligen	SDF, SRF
Utvecklingsområde: Kompetensutveckling					
Förekomst av våld i nära relationer upptäcks i ett tidigt skede.	Anordna grundläggande utbildningar om våld i nära relationer.	SRF (Dialoga) och SDF:s utbildare på området	Antal utbildningar Antal deltagare Antal NKI	Årligen	SRF och SDF
Det finns en trygghet och säkerhet i yrkesrollen vid kontakt med våld i nära relationer.	Anordna fördjupningsutbildningar om våld i nära relationer.	SRF (Dialoga)	Antal utbildningar Antal deltagare Antal NKI	Årligen	SRF
	Anordna kompetenshöjande aktiviteter om papperslösa, asylsökande samt personer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån en anknytningsrelation.	SRF (Dialoga)	Genomförda aktiviteter Antal deltagare Antal NKI	December 2018	SRF

Mål	Aktiviteter	Ansvar för	Mått för uppföljning	Tid för	Ansvar för
-----	-------------	------------	----------------------	---------	------------

		aktiviteter		uppföljning	uppföljning
	Anordna riktad utbildning om barn och unga som upplever våld i nära relationer	SRF (Dialoga)	Antal utbildningar Antal deltagare Antal NKI	December 2016	SRF
Utvecklingsområde: Bemötande					
Personer som lever med våld i nära relationer får ett respektfullt och kompetent bemötande.	Ta fram och erbjuda fördjupningsutbildningar i bemötande, där normkritik utgör en viktig del, till personal i Göteborgs Stad som i sitt arbete kan möta personer som lever med våld i nära relationer.	SRF (Dialoga)	Antal utbildningar Antal deltagare Antal NKI	December 2015	SRF
Utvecklingsområde: Stöd och skydd					
Personer utsatta för våld i nära relationer erbjuds stöd och skydd.	Undersöka möjligheten att i samverkan med polis tillhandahålla stödpersoner för personer som utsatts för våld i nära relationer.	SRF	Utredning	December 2014	SRF
	Utveckla arbets sätt för att upptäcka vålds utsatthet samt erbjuda stöd och hjälp till kvinnor med en missbruksproblematik.	SDF och SRF	Arbets sätt	December 2016	SDF och SRF
	Utveckla arbets sätt för att upptäcka vålds utsatthet samt erbjuda stöd och hjälp till kvinnor med funktionsnedsättning.	SDF och SRF	Arbets sätt	December 2016	SDF och SRF
	Utveckla arbets sätt för att upptäcka vålds utsatthet samt erbjuda stöd och hjälp till äldre kvinnor.	SDF	Arbets sätt	December 2016	SDF

Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Personer utsatta för våld i nära relationer erbjuds stöd och skydd.	Ta fram riktlinjer kring hur beslutet om att papperslösa våldsutsatta kvinnor har rätt till skydd under det akuta skedet ska tillämpas i praktiken.	SLK	Riktlinjer	2014	SLK
Personer som utövar våld erbjuds stöd och hjälp för att bryta sitt beteende.	Utveckla arbetssätt för att fånga upp och erbjuda stöd och hjälp till personer som utövar våld i nära relationer.	SRF och SDF	Arbetssätt	December 2016	SRF och SDF
	Skapa stödinsatser för våldsutövande missbrukande män med ett socialt utanförskap.	SRF (Verksamhetsområde boende och socialjour)	Stödinsatser	December 2016	SRF
Barn som har upplevt våld får stöd och skydd utifrån sina egna behov.	Utveckla stöd- och hjälpinsatser och samverka med andra berörda aktörer, för barn som själva utsatts för våld.	SRF och SDF	Stödinsatser	December 2016	SRF och SDF
Utvecklingsområde: Information					
Information om våld i nära relationer är relevant och tillgänglig utifrån olika gruppers förutsättningar och behov.	Göra informationen på webbplatsen www.goteborg.se mer tillgänglig utifrån olika gruppers förutsättningar och behov.	SDF och SRF	Information	December 2015	SDF och SRF
	Ta fram en digital broschyr om de vanligaste juridiska processerna när det gäller våld i nära relationer.	SRF med stöd av SLK	Broschyr	December 2015	SRF

Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Sprida samhällsinformation samt information om våld i nära relationer till kvinnor med tillfälligt uppehållstillstånd	SDF och SRF	Genomförda aktiviteter	December 2017	SDF och SRF	SDF och SRF
FN:s internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor den 25:e november uppmärksammas årligen i Göteborgs Stad.	Genomföra aktiviteter på FN:s internationella dag för avskaffande av våld mot kvinnor den 25:e november.	SRF (Dialoga)	Beskrivning i årsrapport.	Årligen	SRF
Utvecklingsområde: Permanent boende					
Personer utsatta för våld i nära relationer får hjälp med att ordna ett nytt lämpligt permanent boende.	I dialog med Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) undersöka möjligheterna att skapa en regional samverkan mellan kommunala och privata hyresvärdar i Göteborgsregionen för att hjälpa personer utsatta för våld i nära relationer att ordna ett nytt lämpligt permanent boende.	Fastighetskontoret	Beskrivning i årsrapport.	2015	Fastighetskontoret
	Sprida kunskap till socialtjänsten om förtursverksamheten och särskilt om vilka kriterier som gäller för att beviljas förtur.	Fastighetskontoret	Beskrivning i årsrapport.	December 2018	Fastighetskontoret

Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Utvecklingsområde: Temporärt boende					
Alla personer som är utsatta för våld i nära relationer och i behov av skyddat boende har tillgång till det.	Se över möjligheterna att tillskapa tillgänglighetsanpassade kvinnojoursplatser.	SRF	Beskrivning i årsrapport	December 2018	SRF
	Skapa skyddade boendeplatser för män samt för personer med könsöverskridande identitet/uttryck.	SRF	Skyddade boendeplatser	2016	SRF
Pedagogisk verksamhet för barn finns på de skyddade boendena.	Skapa pedagogisk verksamhet för barn på skyddade boenden där det idag saknas.	SRF	Beskrivning i årsrapport	2016	SRF
Utvecklingsområde: Kontroll och uppföljning av verksamheter som utför insatser enligt socialtjänstlagen					
Det finns en tydlighet i ansvarsfördelning mellan socialnämnden och ideella kvinnojourer när utförande av insats enligt socialtjänstlagen har lämnats över till jouren.	Upprätta avtal mellan Göteborgs Stad och enskilda ideella kvinnojourer.	SLK	Avtal	December 2015	SLK
Utvecklingsområde: Uppföljning					
Det finns en systematisk uppföljning av arbetet mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad.	Skapa gemensamma rutiner för hur ärenden där våld i nära relationer förekommer ska hanteras i stadens dokumentationssystem för myndighetsutövning, Treserva, inom socialtjänsten.	SLK och SDF	Rutiner	December 2016	SLK och SDF

Mål	Aktiviteter	Ansvar för aktiviteter	Mått för uppföljning	Tid för uppföljning	Ansvar för uppföljning
Det finns en systematisk uppföljning av arbetet mot våld i nära relationer i Göteborgs Stad.	Årlig uppföljning av förekomsten av ärenden rörande våld i nära relationer i stadens dokumentationssystem, Treserva.	SDF och SRF	Sammanställning av statistik	Årligen	SDF och SRF
	Årlig uppföljning av nationella <i>Öppna jämförelser</i> på brottsofferområdet.	SLK, SDF och SRF	Möte för uppföljning	Årligen	SLK, SDF och SRF
	Genomföra en fördjupad kartläggning av förekomsten av våld i nära relationer i staden under år 2014.	SRF	Rapport	2014	SRF

